

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון עם ישראל סרוק, ירושלים
תאריך: 21.7.1999
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: מר סרוק, אני מבקש בתחילת הראיון קצת לגבי התפקידים שלך במסגרת הסוכנות, ולאחר מכן נתחיל בפעילות הראשונה שלך או בהיתקלות הראשונה שלך עם נושא יהודי סוריה ולבנון.

ישראל סרוק: התפקיד הראשוני שלי בסוכנות היהודית היה, בעצם התחלתי ב-1969 במפגש עם אנשים מחוץ לארץ. יצאתי לשליחות ב-1971 וב-1974 עם שובי ארצה התחלתי את המסלול שלי בסוכנות היהודית במסגרת דור ההמשך. בנינו מספר פונקציות מאוד מעניינות שלצערי לא קיימות היום, כמו חבורות קליטה. ראיתי צורך רציני מאוד לפעול בכיוון של קליטה חברתית לרווקים ורווקות, מה שלצערי הרב הוא כיום לא קיים. לאחר מכן במסלול הקידום בעבודה התקדמתי, עברתי לכל מיני פונקציות מנהליות ואחרות. נוצרו קשרים עם מערכות אחרות וגופים אחרים במדינת ישראל, כאשר המגמה הייתה לעבוד עם קהילות יהודיות קטנות גם בארצות מצוקה.

ש: מה זאת אומרת? זה משפט מאוד מעניין מה שאמרת עכשיו. מה זאת אומרת המגמה היתה? היא לא היתה קיימת לפני זה?

ת: לפני כן המגמה בסוכנות היהודית או בהסתדרות הציונית העולמית לא היתה כל כך לשים דגש על קהילות בארצות מצוקה או קהילות ... משום שהנגישות לשם היתה די קשה. בדרך כלל בכל ארצות המצוקה מי שפעל, בדרך כלל זה הכל נעשה באמצעות הג'וינט. אנחנו בסוכנות היהודית וההסתדרות הציונית העולמית החלטנו לא רק לעבוד עם קהילות קטנות בארצות מצוקה, אלא בכלל עם קהילות קטנות גם במקומות אחרים. לדוגמה למשל יוון, תורכיה. אלה קהילות שיחסית הן קטנות ורוב היהודים מהארצות האלה עלו, או רומניה למשל. אני זוכר פגישות שהיו לי עם מנהיגי הקהילות וראשי הקהילות שנשאו שם, מעט יהודים. הרגשת צורך לא להזניח אותם. זה היה התחום שעבדנו בו.

ש: כן.

ת: לאחר מכן התקדמתי למסלול של סמנכ"ל הסוכנות היהודית. הייתי אחראי על נושא של ארועים, משק, רכש ומפעלים מיוחדים, פעולות מיוחדות. לאחר מכן, במסגרת השנים האלה יצאתי עוד פעמיים לשליחות נוספות בחוץ לארץ לעבודה עם הקהילה היהודית. בסוף '89 יצאתי לשליחות עליה לארצות הברית כאשר הייתי קצת מעורב כבר בנושא של ארצות מצוקה, של יהודים, אם אני יכול לומר, זה תימן ויהדות סוריה. כאשר המגמה היתה לשבת בניו-יורק ומשם לפעול גם בתוך הקהילה בניו-יורק וגם לעזור ליהודי סוריה כי היה חשוב שיהיה איש שלנו באזור ניו-יורק שיקלוט את האנשים מסוריה שבגדול הגיעו לניו-יורק ונעסוק בזה בהמשך. חזרתי ארצה באוקטובר '94 והתמניתי ליועץ מיוחד ליו"ר הנהלת הסוכנות היהודית. התמקדתי בקליטת יהודי סוריה בישראל.

ש: מי היה אז?

ת: היה אז היו"ר יחיאל לקט, שהוא היה בעצם ממלא מקום יו"ר הנהלה. היו לי עוד מספר גיחות לחוץ לארץ לעסוק בתחום יהודי סוריה. לאחר מכן חזרתי ארצה ובנובמבר '95 החלטתי לפרוש מעבודתי

הציבורית מסיבות ששמורות איתי. פרשתי לגימלאות. כיום אני עוסק בתחום העסקי. זה פחות או יותר הרקע.

ש: ברשותך נתחיל עם הרקע לפעילות שלך הקשורה ליהודי סוריה. איך ניגשת, איך הגעת לענין הזה?
 ת: בהיותי בניו-יורק, צריך להבין שנושאים כאלה מתבשלים לא מהיום למחר. התהליכים האלה הם תהליכים ארוכים. אי אפשר לדבר על כל דבר. אני רוצה לדלג על כל שלב ההכנות. כשהגעתי לניו-יורק נתבקשתי לטפל באופן יותר אינטנסיבי בתיק הזה, כאשר אנחנו

ש: אנחנו אתה מתכוון לאנשי הסוכנות?

ת: המערכת הסוכנותית ומערכות נוספות.

ש: ישבתם איפה בניו-יורק?

ת: ישבנו בניו-יורק במשרדי הסוכנות היהודית

ש: במנהטן, נכון?

ת: במנהטן, כן, כאשר הקמנו בפעם הראשונה נדמה לי בכלל בקרב הקהילה היהודית בארצות הברית מין ועד שמאגד את כל הגופים שעסקו בנושא של יהדות סוריה. צריך להבין שהנושאים האלה של יהדות מצוקה תמיד היוו איזו שהיא נקודה חשובה לפעילות יהודית בחוץ לארץ. אם זה בלחץ על סנאטורים ועל אנשי הקונגרס, אם בארצות הברית וקנדה, אנשי הממשל, שיעזרו ליהודים בסוריה. המפגשים שלנו היו יחד עם הג'וינט, יחד עם הגופים בארצות הברית

ש: היא"ס למשל?

ת: היא"ס, ניאנ"ה וביקור חולים, זה גוף שקשור ליהדות סוריה. היו קבוצה של סימו רייך שהוא היה מה שנקרא "יהודים עבור סוריה". היתה הגברת ג'ודי מקנדה, מטורונטו, שהיא טיפלה בגופים שם. זה באיזה שהוא מקום הקמנו גוף עם מטריה כדי שכולנו יחד נוכל לפעול בצורה מאוד מבוקרת, שכל אחד ידע על הצעדים של השני ושכך הכל נפעל יחד ולא נקלקל אחד לשני, כי בדברים כאלה רגישים אם אדם פועל בצורה שהוא לא יודע בדיוק מה השני עושה אז מתוך רצון טוב הוא יכול לקלקל. אני רוצה לציין פה שהיה פה שיתוף פעולה בלתי-רגיל, כאשר מבחינתנו עוזי נרקיס ויוסי קוצ'יק, שהיום הוא מנכ"ל משרד ראש הממשלה, ליוו את הענין, כאשר בעיקר יוסי קוצ'יק היה ראש החץ

ש: מה תפקידו?

ת: יוסי קוצ'יק היה ראש המשלחת של השליחים, אבל הוא נכנס לעובי הקורה.

ש: איזה שליחים?

ת: שליחי הסוכנות היהודית. הוא נכנס לעובי הקורה בהבט של לרכז את העבודה של כל הנציגים של מדינת ישראל. קרי הסוכנות היהודית ונציגים של גופים אחרים שמטפלים פה בדברים האלה.

ש: אתה קודם אמרת מטריה. של מי היתה המטריה?

ת: אנחנו יזמנו אותה, זה יוסי קוצ'יק ואני. אנחנו יזמנו את הועדה הזאת שנקראה הועדה לטיפול ביהודי סוריה. כאשר זה היה תחת חסות של מה שנקרא ה-C.J.F, הגוף המאחד את כל הפדרציות היהודיות בארצות הברית, בעיקר אלה אנשי המגבית, אנשי הכסף ואנשי הכח. היה לנו חשוב מאוד להיכנס לשם. קודם כל דיברו על נושא העליה שזה היה חשוב כשלעצמו. דבר שני אלה אנשים שהיו צריכים להקצות

משאבים לא קטנים, גם כדי לקלוט את היהודים שבאו דרך ארצות הברית שזה סיפור בפני עצמו. גם לעזור לאחר מכן להעלות אותם לישראל שגם זה סיפור בפני עצמו. זו פעם ראשונה שהיא"ס הסכימה להכניס חוברת של זכויות לעולים לתוך התיק שהם נתנו לכל אחד שהגיע אליהם. זה אנטי-תיזה להיא"ס. היתה עבודת צוות משותפת בלתי רגילה והבנה בלתי רגילה בין כל הגופים. אני פה שוב חייב לציין את יוסי קוצ'יק שהוא הוביל את המהלך הזה, שהוא ראה נכון מראש את הצורך ואת הכדאיות להשקיע אנרגיה להקים גוף כזה ולאחר מכן את התמיכה שלו בצוות שהוביל את הענין ואני הייתי בראש הצוות שהוביל את כל העבודה בשטח.

ש: יש לי שתי שאלות בבקשה לפני שאנחנו ממשיכים. אלף, אמרת שתחת המטריה הזו היו הרבה מאוד גופים. לא היה מצב שבו חלק מסויים או אנשים מסוימים במערכת הזו שנמצאת כולה תחת המטריה שלכם עשה פעולות שלא היו מתואמות איתכם?

ת: אני חייב לציין שכפי שזכור לי ברגע שהתחלנו לעבוד יחד הכל היה מתואם בצורה חד-משמעית. אפילו עידוד לעליה לישראל, הם תמכו בזה. זה דבר שלא כל כך היה מקובל על גופים בארצות הברית של הקהילה היהודית כמו מיאנה או כמו היא"ס או ביקור חולים.

ש: למה לדעתך הם כן נרתמו לענין ופעלו בניגוד כביכול למדיניות שלהם?

ת: יש לכך כמה סיבות אני חושב. אחת הסיבות שניסו תמיד לדחוף ולהגיד להם – תראו, העלויות להחזיק את היהודים אצלכם הן גבוהות מאוד. היהודים אצלכם לא יכלו להתקדם כמו שיכלו להתקדם ולהתפתח בישראל. בואו תעזרו לנו. אנחנו ניתן להם סיוע טוב, נפתור לכם את הבעיה הכלכלית. כי אל תשכח שברגע שאתה מביא מאסות לארצות הברית ואנשים לא עובדים, העלויות הכלכליות הן גבוהות מאוד על הקהילה היהודית. הקהילה היהודית באיזה שהוא מקום נתפסה לרעיון שלנו ואמרנו – בואו נקל עליכם מבחינת העומס הכלכלי ונעביר אותם לישראל ונעודד את זה.

ש: כן.

ת: מצד שני גם עבדנו על הנושא של הכיסופים לישראל. יהודי סוריה, מי שמכיר טוב את הקהילה הזו, יודע שזו קהילה שהייתי אומר ב-99.9 אחוז זו קהילה שומרת מסורת. קהילה, הייתי אולי יותר מגדיר את זה, אולי לא רק שומרת מסורת אלא קהילה במובן האורתודוכסי של המילה, זו קהילה ששמרה על הקשר עם השפה העברית בצורה בלתי רגילה. זו קהילה שעד היום אחוז ההיטמעות במקרי נישואי תערובת כמעט שואף לאפס. תמיד היו לה כיסופים לישראל. סך הכל לא נשכח שמרמת הגולן לישראל זה כמעט זריקת אבן אתה מגיע. מאוד מאוד רצו להגיע לישראל. לא מעט פעמים במשך עשרות בשנים היו יהודים שניסו לצאת בדרך זו או אחרת והגיעו לישראל. אז הנושא הרגשי גם עבד על הגופים האמריקאים. אני חושב שהצלחנו בזה. אני חושב שהצלחנו קודם כל בהידברות עם הגופים האלה, להכניס את הנושאים האלה ודבר שני הצלחנו לא מעט גם בענין של להעלות יהודים לארץ.

ש: ... אתה מדבר?

ת: זה לא בדיוק, זה מ-90' עד 94'. אני לוקח את כל התקופה הזאת כי היא היתה תקופה שאי אפשר היה לדבר והנושא היה חסוי לגמרי. קיבלנו את העזרה של הגופים, הם בהחלט סייעו לנו והעבירו את המידע

על סל הקליטה בגדול שהוקם ופותח במיוחד ליהודי סוריה, הביאו את זה לידיעתם, ואנשים באו אלינו והעלינו אותם לארץ.

ש: יש לי שאלה נוספת. ראיינתי כבר הרבה מאוד אנשים במערכת. אני יודע על כמה נסיונות מכאן מהארץ להפעיל אנשים, סוכנים, בכל מיני מקומות אחרים, דרום אמריקה ועוד, כדי לגרום ללחץ, אני מדבר לפני '92, כדי לגרום ללחץ על מדינת ישראל והגופים האחראיים, ליצור מערכת של רעש ודעת קהל כדי שיבואו הנה יהודים. אני מתכוון בעיקר לארגון יוצאי דמשק, למשל הארגון פה, וארגונים אחרים יותר קטנים, כמו יוסף קוסטיקה אולי אתה מכיר ואנשים אחרים, שפעלו בכל מיני דרכים כדי ליצור דעת קהל שלא מתואמת איתכם.

ת: תראה, תמיד בפעילויות כאלה יש לך את האנשים שאני מאמין שכולם התכוונו לטוב, אבל הדברים האלה גם גרמו נזק לא קטן. בל נשכח שהיציאה מסוריה נעשתה בצורה מאוד מאוד מוזרה. אל תשכח שהיהודים מסוריה יצאו לארצות הברית על ויזה של תייר. ברגע שהם נחתו, וזה בכלל מעניין, לא דרך אירופה אלא לארצות הברית על ויזה של תייר. הם הגיעו לארצות הברית כתיירים אבל עם תנאים של פליטים. הממשל האמריקאי חרג כאן בדרך כלל מהמסגרת הנורמטיבית שלו, וזה במיוחד עבור יהודי סוריה. לא נשכח שבכלל אסור היה לדבר על עליה לישראל. אל תשכח שבהתחלה הגיעו חלקי משפחה. הגיע אבא עם ילד, הגיע ילדה, הגיעה סבתא עם ילדים, הגיעו חלקי משפחה וכולם פחדו. לא ידעו איך ההנהגה הסורית תגיב על מה שקורה.

ש: אתה מדבר איתי על '92?

ת: משנת '90 והלאה.

ש: אני רוצה להפסיק אותך כאן, זה מעניין מה שאתה אומר כי בדרך כלל ידוע שאסד נתן את האישור יציאה מ-'92. אתה מדבר איתי כבר על '90. דיברתי עם ת: יצאו טיפין טיפין. לא יצאו מאסות.

ש: באישור?

ת: כולם. אין, אף אחד לא יצא בלי אישור.

ש: אורי גורדון, סלח לי שאני כאן, אומר לי בראיון שבעצם כבר מ-'88 היתה הסכמה ליציאת יהודים בתיווך אמריקה.

ת: אני לא רוצה להיכנס לכל הפרטים האלה משום שגם היום הנושא הסורי הוא נושא רגיש. גם במישור הפוליטי, בין ישראל לסוריה. אני לא חושב שצריך להתחיל, לא להפיץ, אבל לדבר על דברים שהם מאוד רגישים. סך הכל זה כן אולי יכול לסבך מישהו פה או שם. צריך להיות מאוד רגישים לעניין. מה שכן, אני יודע שבשנת '90 יצאו אנשים טיפין טיפין.

ש: באישור?

ת: כולם יצאו באישור.

ש: דרכונים?

ת: דרכונים וויזות. כן, יצאו עם דרכונים. בדרך כלל, אם תראיין את אנשי הג'וינט, אתה תשמע מהם איך הם הביאו את הכספים כדי לממן כרטיסים וכו' וכו'. אבל זה לא קשור לעניין כרגע. אנשים הגיעו לארצות

הברית טיפין טיפין. זה בעיקר רסיסי משפחות. אני לא אומר שברים אלא רסיסי משפחות. אנשים הגיעו והיה להם פחד. היו כאלה שיש להם קרובי משפחה בארץ. הנושא היה נושא מאוד רגיש ופחדו.

ש: מה שאתה אומר לי עכשיו, בעצם אתה שובר לי מין מיתוס שקיים במערכת ובציבור, שהמשפחה הראשונה על פי אותו מיתוס היתה משפחת ספיבק-חודור אליהו, והם הראשונים שיצאו ב-92' מדמשק לארצות הברית. אם כך אני מבין שזה לא מדויק.

ת: לא, זה לא מדויק. אני אומר לך שיצאו לפני כן אנשים, הגיעו לארצות הברית והבעיה היתה בארצות הברית. שוב, תראה, התמודדנו עם העניין איפה אנחנו קולטים אותם בארצות הברית כי זה היה מאוד מוזר, שאנחנו צריכים לקלוט אנשים בארצות הברית. מה שבעצם הוביל אותנו כל הזמן זה היה קודם כל להוציא את היהודים מסוריה ולא להיכנס לויכוח כרגע לאיפה נוביל אותם, כי ידענו שאם נוביל אותם ישירות לישראל אנחנו יכולים ליצור מצב שיהיה בלתי הפיך שהיחס ליהודים ילך ויחמיר. כל נשכח שבעשר השנים האחרונות או בחמש עשרה השנים האחרונות היחס ליהודים היה יחס טוב מאוד בסוריה. היהודים לא סבלו באופן מיוחד ועובדה לכך היא אחוז אקדמאים גבוה שיש ביניהם. אנשים הגיעו למשרות של רופאים, עורכי דין, מהנדסי חקלאות, מהנדסי מים, רוקחים. אפילו אנשים כמו סווייד שאתה מכיר אותם, שסבלו גם בבתי הכלא הסורים לא מעט, גם אחד מהם הגיע לרמה של רוקח והיום הוא עובד כרוקח בארץ. ישנם אנשים שעסקו במסחר והיתה להם ניידות די חופשית.

ש: כן.

ת: לא רצינו להגיע למצב כזה שאם אנחנו נתחיל לדבר על כל הנושא של עליה לישראל, באיזה שהוא מקום יסגרו להם את הדרכים ויכניסו אותם שוב לאיזה שהוא מצב גטואי כזה. כל הדברים נלקחו בחשבון מה הכי טוב לקהילה, ואמרנו או קיי. יגיעו לארצות הברית, בואו נקלוט אותם בארצות הברית. איפה הכי טוב בארצות הברית? מה נשאר אותם במנהטן? לא. הושבנו אותם בברוקלין לצד הקהילה הסורית הותיקה. מי שמכיר את הקהילה הסורית הותיקה שמונה בברוקלין בסביבות עשרים, שלושים אלף איש, זו קהילה מבוססת מכל ההיבטים. היבט כלכלי, חברתי, תרבותי, חינוכי וכולי. יש להם מעגלים סגורים משלהם. בהסכמה מלאה יחד איתם, הוחלט שאנחנו נקלוט את היהודים באזור שלהם

ש: כשאתה אומר הסכמה איתם אתה מדבר בטח על אנשים מסויימים? אלברט אייל שהוא, עם מי ... שם בקהילה?

ת: דיברנו עם מנהיגי הקהילה. קודם כל זה עם הרבנים, אחר כך עם האנשים המובילים גם מבחינה כלכלית, אם זה היה ג'ו ביידה זכרוננו לברכה ואם זה היה הרב קצין גם זכרוננו לברכה ועם הבן שלו, ואם ... שבו. הגענו אפילו לספרא ואם זה אנשים

ש: אדמונד?

ת: הגענו גם, אני לא רוצה כל כך לזרוק שמות. אני לא

ש: משפחת ספרא.

ת: כן. דיברנו עם אנשי קהילת שערי ציון שזו בעצם אחת הקהילות המבוססות. דיברנו עם הרבנים, דיברנו עם אלברט אייל, עם הדוקטור רופא הלב שם, שהוא היה מאוד מעורב בביקור חולים, ברח לי השם.

ש: הדוקטור הזה ששיכנע את האבא המבוגר לא לחזור לדמשק, שרצה לחזור לדמשק?
 ת: לא, לא. זה לא זה. יש בהחלט סיפורים מעניינים. דיברנו עם הקהילה והקהילה החליטה, ביקור חולים
 לקח על עצמו לקלוט את הנושא הזה. אנחנו עזרנו להם. החברה הגיעו

ש: עזרנו תקציבית או באנשים או גם זה וגם זה?

ת: גם זה וגם זה. הקמנו שם אולפן לעברית בתוך הקהילה הסורית הותיקה. הקמנו אולפן לעברית ועודדנו
 אותם לבוא וללמוד עברית.

ש: ממת? מתי הוקם האולפן?

ת: ב-92'.

ש: זאת אומרת מיד עם היציאה המאסיבית יותר?

ת: נכון. כי לפני כן גם היינו צריכים, כל דבר נעשה בסתר. אישית אני ביקרתי בכל בית ובית. אין משפחה
 שאני לא מכיר. אני הייתי אצל כל, אני מכיר כל אחד ואחד משם בקהילה הסורית. הרבה פעמים שיחות
 אל תוך הלילה, ביקורים לתוך הלילה לנסות לשכנע, לנסות למנוע לפעמים מאנשים לעלות לישראל בגלל
 הלחץ שיווצר על המשפחה או על קרובי משפחה שנשארו בסוריה. זה היה עסק מאוד מיוחד במינו.

ש: אני קודם הזכרתי את השם אז אני רוצה שתתיחס אליו. בראיון איתו הוא טען שכל הזמן, זאת אומרת
 בתדירות די גבוהה, הוא ביקר במשרדי הסוכנות במנהטן ודרש להעלות אותו לארץ, ואמרו לו באמת לא.

אני מדבר על ספיב-חודור. אתה יכול לאשר לי את הענין הזה?

ת: בגדול כן. אני לא רוצה לדבר עליו באופן אישי. אני מעדיף לא לדבר עליו באופן אישי כי היו כל מיני
 אנשים עם כל מיני סיבות. היו מקרים שלדעתי הם מסמרי שיער שזה לא יאומן שאנשים שלא ראו את
 הילדים עשרים, שלושים שנה, ילדים שהם בכלל היו ... הסבתא גידלה את הילד ומישהו עבר לגור בבית
 ים וכשאני מתקשר משם ואני אומר – תשמע, יש לי בשבילך מתנה, אז הוא אומר לי – אל תשלח אותה
 כי אין לי מקום בשבילה. אז אני לא רוצה להיכנס לענין הזה. מצד שני קהילה מאוד חמה. אני מאוד
 נקשרתי לקהילה. אני עד היום מאוד מקורב להרבה אנשים בקהילה, במיוחד לרב חמרה ולמשפחה שלו,
 שהוא באמת אישיות בפני עצמה.

ש: ... אותו?

ת: מאוד. אישיות שחבל מאוד שאם אנחנו כבר מדברים על זה, חבל מאוד שהמערכת הישראלית לא
 יודעת לקלוט. זו אחת הדוגמאות איך להביא בן אדם ולהוריד אותו לגובה השטיח. זו דוגמה קלאסית. אבל

סך הכל הוא באמת אישיות מיוחדת במינה. לא יודע אם יצא לך לראיין אותו

ש: אני משאיר אותו לסוף.

ת: אבל הוא איש באמת מיוחד במינו. כשאתה מוביל קהילה וקהילה נמצאת באיזה שהוא מסע ניווטים
 כזה, תמיד תמצא אנשים שמדברים נגד ומנסים להלביש עליו כל מיני דברים אחרים, אבל בסך הכל אני
 חושב שהוא איש יוצא מן הכלל. מצאתי בו חבר, פרטנר, אדם שסיכן את חייו, לקח על עצמו הרבה הרבה
 ריזיקות ועשה הרבה דברים למען הקהילה ולמען העם היהודי. כשהגיע לארץ, נשאר תקוע.

ש: אתה יודע שטוענים כלפיו שהוא היה נחמד גם לצד נוסף.

ת: אני אומר לך, תראה אם אתה תשאל אותי שאלות ממה הוא מתפרנס שם אני לא אענה לך. התשובה מדברת בעד עצמה. אז הוא יגיד לך הרב חמרה שהוא מתפרנס מזה שהוא עובד היום כרב, יש לו איזו שהיא פעילות של רב שכונתי או משהו כזה, הוא מקבל כספים. אבל בוא נעזוב, זה אחד הדברים שבזמנו לפני שרבין נרצח, בסוף אוקטובר, שבועיים לפני שהוא נרצח נדמה לי זה היה, היה בר-מצווה של הבן של הרב חמרה באולמי רסיטל בתל-אביב. הייתי שם ויצא לי לשבת ליד רבין ז"ל. הייתי יחד עם הבן שלי הבכור. מאוד רציתי שיפגוש את יצחק רבין. אז אמרתי ליצחק – תשמע, אנחנו אלופים במבצעים. אין מדינה בעולם שיכולה להתחרות עם ישראל במבצעים מיוחדים. אבל שניה מתום המבצע אנחנו פשוט אוכלים אחד את השני, אנחנו לא יודעים איך ומה. אז הוא אומר לי – למה הכוונה? אמרתי לו – הנה דוגמה הרב חמרה. הבאנו אותו, איש גדול. איזה יחס? לא ייאמן. מה שהבטחנו לא סודר. הוא (רבין) לקח על עצמו לטפל, לצערנו הרב הוא נרצח שזה היה הלם לכולם. אבל נשארנו עם אותה עובדה. יצחק רבין הלך לעולמו ונשארנו עם הבעיות. אני עד היום מלווה את הרב חמרה.

ש: רגע, אתה בעצם אומר לי שמה שהובטח לו לא קיים?

ת: חלק גדול מהדברים לא קוימו. אם קוימו, קוימו במין צליעה כזאת. אני אגיד לך את האמת, היות שאתה כותב עבודת מחקר, אני לא רוצה פה להעביר את זה לנושא של ספר רכילות, אבל פעם עוד ייכתבו ספרים. מי שיכתוב ספר פעם על האפיזודות של איך יודעים להרוס קליטה יפה, אז יהיו סיפורים.

ש: תרשה לי לשאול אותך שאלה שקשורה לענין של הרב חמרה. אם תוכל אז תגיב. טוענים שמשרד מסוים המסונף למשרד ראש הממשלה, מערכת מסוימת המסונפת למשרד ראש הממשלה, הבטיחה לו כשהוא יבוא ארצה שיהיה רב העדה הסורית בארץ. אי אפשר להבטיח דבר כזה. זה חלק מההבטחות שאתה מדבר עליהם? ככה טוענים אנשי העדה, לא אני. אני שואל ...

ת: אני לא יודע מי זה אנשי העדה. תראה, בעדה עצמה

ש: ארגון יוצאי סוריה.

ת: עזוב, ארגון יוסף קלאש וחבריו ומשה ששון. יש לי הרבה ביקורת עליהם, הרבה ביקורת. האנשים עינם צרה. אני לא רוצה להגיד ביקורת במישור האישי, משום שמשה ששון הוא איש באמת יקר. הוא אדם שעזר ונזקפים לזכותו הרבה דברים. הוא במערכת הקשרים האישית שלו היה חבר אישי של יצחק רבין. במערכת הקשרים האישית שלו הוא גם פתח הרבה דלתות ועשה הרבה דברים ואני לא אקח את זה ממנו. אבל מעבר לכך אנשים קשה להם לראות מישהו מצליח. קשה. אם לא מזכירים אותם עשרים פעם ביום אז הם פשוט נפגעים ונעלבים. ארגון יוצאי סוריה, לדעתי קלקלו יותר מאשר הם עזרו. נורא חבל שזה יצא ככה.

ש: ביחס לרב חמרה?

ת: ביחס לכל. גם לפעילות של הקהילה. אתה שמעת פעם על איזו פעילות שהם עשו עבור הקהילה הסורית בארץ? שום דבר.

ש: מחלקים מלגות כל שנה.

ת: עזוב, באמת. עזוב, אני לא רוצה להיכנס לרמה האישית כאן, לויכוח אישי. אני אומר לך שלדעתי הם פיקששו בגדול. יש למשל ויכוח, אנחנו בזמנו סיכמנו וקיבלנו אדמה בחולון להקים מרכז למורשת יהודי סוריה, לדוגמה.

ש: ... אתה מתכוון לאותו מגרש ... הרב חמרה ...

ת: לאותו מגרש בחולון. זה לא הרב חמרה. למה קושרים את זה לרב חמרה? קמה עמותה

ש: ...

ת: לא, סליחה.

ש: הרב חמרה לא העביר את זה לעמותה נפרדת?

ת: מה זה העביר את זה לעמותה? הוא לא העביר. הוא לא קיבל. קמה עמותה למורשת יהודי סוריה. לגיטימי. העמותה בזמנו קיבלה אדמה. יצחק רבין דאג שזה יגיע.

ש: יצחק רבין?

ת: כן. יצחק רבין ביקש שזה יסודר. לאחר מכן הוא נרצח, לא משנה, אבל

ש: הוא ביקש מראש עיריית חולון?

ת: להקצות מגרש

ש: מוטי ששון?

ת: נכון. ומוטי ששון יוצא מן הכלל, עזר לקהילה הזאת להיקלט בחולון. הרי סך הכל גם הוא סורי, מוצאו מסוריה.

ש: חלבי.

ת: עזר להם להיקלט בחולון, קיבל אותם בצורה נכונה ויפה, הקדיש משאבים, הקדיש אנשים, אנשי מקצוע שיעזרו להם, במיוחד בקליטה, שילוו את המשפחות בקליטה הראשונית. אני חושב שהם עשו עבודה יפה וטובה. הוא נתן את המגרש. ברגע שניתן לעמותה קמה צעקה, כי משה ששון אמר שהוא אחראי על הבנין וזה אמר שזה אחראי על הבנין ויוצאי לבנון בכלל לא רוצים לשמוע מזה וזה לא רוצה לשמוע. אתה מכיר מלחמות היהודים. זה מה שקורה. כשיש מלחמות יהודים מה קורה? כל הפרוייקט יידפק והפרוייקט יידפק. הוא יידפק.

ש: רק תרשה לי שאלה אחרונה בענין הזה. אני איש מן הצד ואני שואל שאלה פשוטה – אם יש אירגון של יוצאי, יש התאחדות של יוצאי סוריה, למה לתת את זה לעמותה אחרת שקשורה עם הרב חמרה ולא

להתאחדות? למה לאדם פרטי שבעצם מקים עמותה ולא להתאחדות?

ת: אבל זה לא אדם פרטי. למה אתה אומר אדם פרטי? ישנה עמותה. עמותה זה גוף ציבורי. למה העמותה לא פעלה עם ההתאחדות? שוב אני אומר, יש כאן הרבה סיבות, הרבה כוחות. אני חושב שמה ששון וחבריו נהגו בצורה לא נכונה. אפשר היה בהחלט לאחד את הכוחות ולא לצאת לקרב. אתה יכול לנצח בקרב אבל להפסיד את המלחמה. זה בדיוק מה שקורה פה. הפסדנו את המלחמה, אז מה? אז מישהו עשה שריר? אז נו בסדר. אפשר לאחד את הכוחות. יש כל מיני, אתה צריך להבין שיש כל מיני לחצים ומתחים גם בין אנשי חלב וגם בין אנשי קמישלי לכיוון יוצאי דמשק. אלה מקמישלי ואלה מחלב לא מסתכלים על אנשי דמשק. אנשי דמשק עבורם הם אנשים ברמה נחותה. אתה צריך להבין את המתחים שקיימים. זה לא

פשוט. אנחנו חשבנו אז בזמנו לטובה להקים יחד עמותה שבה יקחו חלק כולם ולא להתחיל להיכנס ליוצאי סוריה ודמשק. יש בעיה.

ש: אתה לא הזכרת את המוקד או הלב, מאיפה הכל התחיל אולי. ענין של הכתרים למשל, כל מיני סיפורים ...

ת: אני לא רוצה להיכנס. תשמע, אם אתה רוצה רכילות זה סיפור אחר, אבל אני אומר לך עוד פעם, תראה אני הבאתי את ספרי התורה איתי לארץ. את החלק הגדול אני הבאתי איתי לארץ. הכל נמסר לרשויות והכל רשום.

ש: מניו-יורק או מדמשק?

ת: עזוב, מה זה משנה. זה רשום. הכתרים לא נילקחו ויש כמה אנשים שכן לקחו כתר ואנחנו יודעים מי לקח. יש אחד או שניים שיושבים בניו-יורק ויש להם. אבל זה לא קשור. אני לא רוצה להיכנס לענין הזה. זה לא קשור לקליטת יהודי סוריה, זה קשור לרכילות ואני לא כל כך רוצה.

ש: לא, זה קשור לענין הקליטה המורשתית. זה כן קשור. הענין של המורשת זה גם כן שייך לקליטה. אבל סתם ככה מבחינה מספרית, כמה ספרי תורה הבאת?

ת: אני הבאתי איתי בערך כשלושים.

ש: זה הרוב?

ת: אני לא אגיד לך. זה חלק גדול מהספרים.

ש: או קיי. תרשה לי לחזור איתך לניו-יורק, לסוכנות, לעבודה שלכם שם. אני מבין שהקמתם את המטריה. אני מבין ממך שהיא עבדה בשיתוף פעולה ותיאום יפה. האם מן הארץ, הארגון פה, ההתאחדות יותר נכון, הרי הוקמה התאחדות, הנשיא ששון, היה שיתוף פעולה?

ת: היה שיתוף פעולה, אבל היו המון קצרים. הבאנו את קלאש לדבר בפני האנשים בניו-יורק. עומד הבן אדם, מבטיח להם דברים כמו שאתה מכיר את הסיפורים בטח שאמרו לך עולים – השליח הבטיח, ולא קיימו. זה היה בדיוק כך. אני כתבתי מכתבים ודוח חריף מאוד על הביקור שלו. חריף מאוד.

ש: הראשון או השני?

ת: הראשון. חריף מאוד. העברתי את זה לרשויות בארץ ואולי מפה התחיל איזה שהוא קצר והתחילה המריבה. יכול להיות. אני לא יכולתי לסבול שאדם עומד מול קבוצה ולא מספר להם את התמונה כמו שהיא. אני בהחלט מאמין שההחלטה נתונה בידי האדם. הוא יכול לקבל אותה אם הוא מקבל את הפרטים בצורה נכונה ולא לצבוע לו את זה בצורה ורודה – אל תדאג, יקבלו את הילד שלך לבית ספר לרפואה. אילו מין שטויות אלה? מה זה, אני יכול להבטיח למישהו שיקבלו אותו לבית ספר לרפואה? הוא צריך לבוא לארץ, להיבחן, לעבור את המבדקים. יעבור, טוב. לא יעבור, לא. אז הוא אומר - כן, אין בעיה, אני מכיר את זה, אני מכיר את זה. אמרתי לו – תעשה לי טובה, תרד מהענין הזה, אל תדבר על זה בכלל, אני לא רוצה לשמוע את זה.

ש: קיימתם שיחה מקדימה לפני הנאום שלו בבית הכנסת?

ת: לא. הוא קם לדבר ב'שבת אחים' למשל. בית הכנסת שבת אחים באבניו אס, בברוקלין שם. אני אומר לו – תגיד לי, מה זה השטויות שאתה מדבר?

ש: אחרי הנאום שלך?

ת: לא, אני קטעתי אותו באמצע, אמרתי לו – סליחה, עד פה, אני לא מוכן לקבל את זה. אז הוא אומר לי – אתה אל תגיד לי מה להגיד, אני יודע, דיברתי עם רבין, דיברתי עם זה, דיברתי פה, דיברתי שם. ראיתי שזה לא מכובד לקיים את הויכוח הזה בפני האנשים כי סך הכל זה יוצר תחושה ואנשים הם לא אנשים שלא מבינים. אתה מדבר פה עם אנשים שמאוד ממולחים בתחום העסקים. אנשים מאוד מפולפלים. הסורים במיוחד, תזרוק אותם לכל מקום יסתדרו יוצא מן הכלל.

ש: כן.

ת: מיד הבנתי איפה שאני נמצא ומיד התייעצתי עם חברי יוסי קוצ'יק ונתבקשתי להכין דו"ח. הכנתי דוח חריף מאוד וזה עבר לארץ והיה כעס וחימה, אבל מה שקרה זה דווח. אולי מפה התחילה המלחמה. אבל היינו איתם בקשר. גם את חביב קצב הבאנו לארצות הברית, הבאנו את נציג משרד השיכון, הבאנו כל מיני פיגורות. לגבי הרופאים למשל הבאנו את פרופ' בויקס לארצות הברית. בזמנו הוא היה ממונה במשרד הבריאות על נתינת רשיונות לרופאים. הבאנו אותו וביקשנו אותו לקיים שיחה עם הרופאים ואולי אפילו לבחון רופאים בארצות הברית, לתת להם איזה שהוא כיוון אם יש להם אפשרות להגיע לארץ או לא.

ש: איזה קבוצה זו היתה, של כמה ...

ת: של רופאים. אנחנו מדברים על בערך 17, 18 רופאים. היתה הענות יוצאת מן הכלל לפגישות עם פרופ' בויקס. קודם כל מבחינת האישיות. הוא אדם מוכר. הוא כתב ספרי רפואה שהם בעצם למדו את הספרים שלו בסוריה אפילו. הבאנו אנשים מהמערכות כדי להעביר להם את האינפורמציה, את המידע האמיתי בלי שום סיפורים. אמרתי שאין שום כחל ושרק. מה שיקבלו את זה נאמר להם. אין סיפורים.

ש: והמרכיב הרגשי-ציוני לא עלה פה? בסדר, או קיי, יש תנאים, אבל אם התנאים לא מספיקים?

ת: עלה, עלה, ודאי. אל תשכח, אתה בא להתמודד, פה עמדנו בפני מצב מאוד קשה. אתה מוציא יהודים טיפין טיפין מסוריה משנת 90' או קצת לפני כן, לא משנה, אתה מוציא אותם, הם מגיעים לארצות הברית. פתאום התחושה של החופש. הם מסתכלים על הקהילה הותיקה שמאוד מבוססת כלכלית. ואז הוא אומר לעצמו – רק רגע, מה יש לי למהר לבוא לישראל? לישראל תמיד אני אוכל לבוא. בוא נשב באמריקה, נתעשר. אני אעבוד קשה אבל אני אעשה כסף, יהיה לי בית. תראה את החברים שלי מסביב פה, את קרובי המשפחה. כולם מסודרים. איזה בתיים, איזה עושר. מה יש לי למהר? פתאום אתה נמצא באיזו שהיא מין בועה כזאת, שגם בועת האשליה שהוא יכול להגיע פתאום לפרוח וזה כל אחד מאיתנו, גם הישראלי שמגיע לאמריקה פתאום אומר – ואן, איזה גודל, איזו עוצמה. אולי אני אהיה פה אני אצליח. הוא לא מבין שבניו-יורק הוא גם יכול לשטוף כלים, מה שבארץ הוא אולי היה מסתדר יותר טוב. אבל זאת התחושה. תחושת החופש. מצד שני הוא שווה שם יותר ויותר זמן עד שהוא יוכל לעלות לארץ, עד ששאר קרובי המשפחה או חלקי המשפחה יגיעו.

ש: כן.

ת: אתה מתמודד עם מצב שהוא לא מצב קלאסי לעליה. פה מצד אחד הוא מתישב באמריקה, מצד שני אתה בא לעבוד עליו על הרגש לציון. אז הוא אומר לך – בסדר, מה ציון? אז אני אבוא עוד שנה לישראל.

אני אשב פה, אני אעשה קצת כסף. נוצר מצב לא פשוט. כשהוא שוהה באמריקה, גם מערכת הערכים שלו פתאום משתנה. פתאום הכבוד לאבא זה לא הכבוד לאבא שהיה בסוריה, היחס להורים זה לא אותו יחס. עבודה – פתאום יש כאלה שמתחילים לעבוד בשבת, אין ברירה. מקום העבודה דורש, הוא צריך לעבוד. זה לא פשוט. אתה מתמודד פה עם בעיות קשות. אני חושב שהגענו באחוזים לעליה של מעל חמישים אחוז מהיהודים שהוצאנו מסוריה שבאו לארץ, למרות הקשיים שהרגע תיארתי לך, לדעתי זו הצלחה בלתי רגילה. שוב, אתה צריך להבין את המשמעות כשאתה יושב מול הבני-דודים שלך שגרים באיזה בית פאר והם מבוססים בצורה בלתי רגילה. הוא אומר לך – בוא תעבוד אצלי כמה שנים, תתחזק, ניכנס ונקנה בתים פה עם אנשי עסקים.

ש: כן.

ת: או רופאים צעירים – הוא אומר מה אני צריך לבוא? לעבוד באיזה בית חולים בארץ באיזה קופת חולים מסכנה ולהרויח 5000 לחודש? הוא אומר לי – אני אשב פה, אקבל מלגה, אתמחה ברפואת עיניים, ברפואה אונקולוגית, אני יודע מה. יש אחד שבבית החולים הר-סיני שם התמחה, בחור צעיר, קיבל התמחות בתחום האונקולוגי. אמרו לו – אם אתה תעבור את ההתמחות תקבל משכורת של 120 אלף דולר לשנה. אתה יודע מה זה בשבילו 120 אלף דולר לשנה? זה סכום עתק. גם בשבילנו, שלא נזלזל בזה. אז הוא אומר לי – מה יש לי למהר? אני אשב פה כמה שנים, לא טוב, אני אבוא לארץ. תמיד תקבל אותי בישראל. אז לא תיתן לי את התנאים האלה? בסדר, אז לא תיתן לי. תיתן לי תנאים של עולה חדש שהם רבע ממה שאני יכול לקבל היום. אז מה? אבל תמיד, ואז יהיה לי גם דרכון אמריקאי, תמיד אוכל לחזור לאמריקה. כרגע, אם אני עולה עכשיו – אמרו לי את זה לא פעם – אם אני עולה עכשיו, איך אני אחזור לכאן? הם רצו להשיג לעצמם מעמד של פליט, לקבל דרכון אמריקאי ולבוא לארץ. יסתדר פה, טוב. לא, תמיד הוא יכול לחזור לאמריקה.

ש: דרך אגב, הרשויות האמריקאיות לפי מה שאמרת לי קודם הכירו בכך שהם פליטים. הם קיבלו מעמד של פליטים.

ת: כן, הם קיבלו מעמד.

ש: עקרונית היתה להם אפשרות לאותו ... שתיארת עכשיו.

ת: בהתחלה הם הגיעו בסטטוס של תייר עם תנאים של פליט. זאת אומרת הם קיבלו שכר דירה, השתתפות בלימוד, השתתפות בדמי מחיה.

ש: מטעם?

ת: מטעם ... ארצות הברית והפדרציות היהודיות, המגבית היהודית. זה עלה לא מעט כסף.

ש: לא הממשל האמריקאי מימן את הכל?

ת: גם חלק.

ש: אה, חלק כן.

ת: חלק כן. ניאנ"ה למשל זה גוף שמטפל במהגרים שמגיעים לארצות הברית מארצות אחרות. אלה שקיבלו אישורים של מעמד של פליטים.

ש: כן, אבל זה גוף שהוא חצי-חצי כזה.

ת: מה זה משנה? הוא מקבל כסף מהממשל האמריקאי. הוא מקבל תמיכה. יש להם משרדים יוצאים מן הכלל ליד הוול-סטריט שם. גוף שעושה עבודה, הם פשוט כמו משרד הקליטה בישראל, ממש. קלאסי. הם אוזן קשבת, עובדים סוציאליים, ביטוח רפואי, טיפול שיניים לזקנים, מטפלים. למסכנים ביותר היה את ביקור חולים שגם נתן להם תמיכה. אנשים השתלבו מהר מאוד בקהילה הסורית. היה קשה להוציא אותם, שיהיה ברור. זה לא דבר פשוט.

ש: בשלב מסויים הממשל האמריקאי הכיר בהם כפליטים ממש?

ת: ודאי. היא"ס טיפל בזה.

ש: מתי זה התחיל?

ת: מההתחלה התחילו לטפל בזה. לא כולם קיבלו.

ש: מה זאת אומרת? היו קריטריונים מי כן מי לא? היו צריכים לעבור סדרה של

ת: גם היא"ס יש להם איזו שהיא מכסה. זה לא כל אחד שבא. היא"ס הלא מטפל ביהודים, אז יש לו מהגרים מברית המועצות, מכל מיני מקומות אחרים. היו כאלה למשל בקנדה ישראלים שהגיעו שביקשו גם מעמד של פליט. אבל היא"ס טיפל בסורים

ש: מה היתה המכסה לגבי הסורים?

ת: אני לא זוכר בדיוק את המספרים. בהתחלה היה קשה, כי היה איזה שהוא הסכם ככה עם הרשויות – בוא נראה איך הדברים יתפתחו. אבל ככל שעובר יותר זמן והבן-אדם נשאר הוא צריך כיסוי רפואי, ביטוח בריאות, חינוך, דמי מחיה וכוליי. זה לא פשוט.

ש: את כל זה מימן היא"ס?

ת: ניאנ"ה מימנה חלק, המגבית היהודית מימנה חלק, הרשויות האמריקאיות מימנו חלק, חלק מהסוכנות. לא היתה ברירה אחרת הקהילה הסורית

ש: אני מבין אם כך שהיה מגע בין כל הגופים האלה שציינת עכשיו והיה הסכם שהגדיר מי נותן מה וכמה?

ת: כן, נכון.

ש: איפה קוימו הישיבות האלה, ישיבות תיאום?

ת: כל פעם במקום אחר, זה לא היה מקום קבוע. פעם בבניני הסוכנות, פעם במשרדי המגבית, פעם במשרדי הג'וינט. לא היה מקום קבוע.

ש: הבנתי. עכשיו בוא ברשותך נעבור ממש לענין של הקליטה. לגבי הקליטה, הטיפול ביהודים כשהם נמצאים עדין בניו-יורק. מה הסוכנות דאגה וטיפלה?

ת: הסוכנות טיפלה בכל. בוא נאמר מיצירת קשר עם גופים בארץ למצוא להם איכסון, אם זה קליטה ישירה דאגנו שיהיו כאן קרובי משפחה, מישהו שישכור להם דירה כשהם נוחתים בארץ

ש: טוב, אתה בשאלה שלך מתכוון למה שנעשה פה. אני שאלתי לגבי מה נעשה שם מבחינת הסוכנות. לקלוט אותם שם, הקליטה הראשונית בניו-יורק, בברוקלין.

ת: הכל. מרגע שהם הגיעו הם קיבלו דירה מ'ביקור חולים'. אנחנו לא שכרנו. ביקור חולים שכרו להם דירות והם קיבלו שם הכל, מנייר טואלט עד מברשת שיניים. הכל קומפלט. בית קומפלט. סדינים, כלים, הכל.

ש: ביקור חולים קנה עבורם את הדברים האלה וסיפק להם הביתה?

ת: נכון. אנשים באו למחסנים וקיבלו את הכל.

ש: אנשים באו למחסנים של ביקור חולים?

ת: נכון, כמו משרד הקליטה כאן בזמנו, שהיה עם משרדי הסוכנות וכולי. בדיוק כך נהגו שם. קיבלת הכל, פיקס. יש לך בעיה עם בגדים ואתה לא יכול לקנות, היו להם מחסני בגדים גם כמו פה שעוזרים היום לעולים חדשים שאין להם אפשרות לרכוש, אז היו גופים שיש להם מחסני בגדים. באו, בחרו את הבגדים, בגדים שעברו כיבוס וניקוי וכולי. אנשים באו והכל היה להם. לא היה חסר להם כלום.

ש: בוא באמת נתחיל בהחלטה. מה גרם להחלטה שלכם של אותה מטריה שאפשר להתחיל להביא יהודים מברוקלין הנה לארץ?

ת: קודם כל בכלל עוד לא היתה החלטה להעלות אותם לארץ. עוד לא היתה החלטה של הממשלה שמתירים לנו להביא אותם לארץ אל תשכח שבשנת 90'

ש: של הממשלה שלנו?

ת: כן, בשנת 90'. זה לא היה פשוט כי תמיד חשבנו מה יקרה לילד שלו או לילדה שלו שישארו שם. זה לא פשוט.

ש: אותה שאלה היתה יכולה לעלות גם בשנות הששים, שנות השבעים, שנות השמונים, תמיד.

ת: אבל אז היתה עליה בלתי לגאלית. היום זה היה בצורה מסודרת. אנשים הגיעו לארצות הברית וכיום מערכות התקשורת זה לא מה שהיה פעם. היום אתה רואה אדם שהגיע אלינו, לאחר מכן יצא מהמשרד שלנו לכיוון השגרירות שלנו בניו-יורק, הוא צולם בדרך על ידי כל מיני גופים שקשורים לרשויות או למוחבראת הסורי. התמונות האלה

ש: ... אתה יודע ...

ת: אני יודע שאני הופעתי בסוריה כמה פעמים. התמונה שלי הופיעה בווידיאו בסוריה. אמרו לי את זה גם, סיפרו לי.

ש: בטלויזיה הסורית?

ת: לא בטלויזיה אלא בכל מיני מקומות שעשו עלינו איקס. אבל לא חשוב. אנחנו לא מתרגשים מהענין הזה. רק היינו מודעים לכך שכל דבר שאתה עושה זה ידוע. נכון ששמרנו את זה באופן סודי כדי לא לתת לזה תהודה ציבורית גדולה, אבל הדברים היו ידועים. לכן לא ביצענו את העליה לישראל בצורה מסיבית בהתחלה אלא טיפין טיפין. פה מישהו נסע, שם נסע.

ש: על כל מקרה היה דיון במשרד?

ת: בהתחלה כן. היו לחצים של אנשים שבאו ואמרו – אדוני, אני לא נוסע, אני מתאבד. היה לי אחד כזה שבא אלי, הוריד את החולצה

ש: החזיק סכין ביד?

ת: לא. הראה לי את הצלקות שיש לו מהשבי הסורי. אני אומר לו – מה אתה עושה? מה אתה חושב שאני לא יודע? חושב שאני מכיר אותך מהיום? תאמין לי שאני יודע על כל אחד. אבל זו בעיה. תראה, יש לך אשה וילד שם וזה. אומר – שישרפו כולם, אני נוסע לישראל. החלום שלי אני חייב לנסוע לישראל. היתה בעיה. בסוף הוא הגיע לחיפה למרכז קליטה בחיפה

ש: ברוממה?

ת: נכון. הסתדר יפה וטוב לו ומבסוט ואין בעיה מהבחינה הזאת. אבל שוב, אתה מבין, אתה לא יכולת. ברגע שאתה יכול לעבוד פתוח, הרבה יותר קל. הכל נעשה באופן חשאי. הפגישות בבתים, בלילות. הפעלתי שני מתנדבים איתי שעבדו איתי. אחד בשם אלברט זעפרני שהוא ממש צדיק האיש הזה.

ש: בניו-יורק?

ת: כן. סורי שהגיע לבניו-יורק ואשתו בשום פנים ואופן לא רצתה לעלות לארץ כי אחיה גר שם והוא מאוד מבוסס וזו בדיוק הדילמה. והוא מסכן עובד איזה מנהל חשבונות באיזו חברה, מסכן, מרויח כמה גרושים. עבד איתי בצורה בלתי רגילה.

ש: מי עוד?

ת: היו איתי עוד כל מיני חבר'ה שם שהיו קשורים. הרב של בית הכנסת הר הלבנון עבד איתי בצורה יפה. האח של הרב חמרה.

ש: האח שלו?

ת: כן.

ש: מה השם שלו?

ת: ברח לי. אני לא טוב בשמות.

ש: הוא היה אברהם. הרב היה אברהם חמרה. ואח שלו?

ת: כן, על שמו נקרא המבצע "מבצע אברהם". ברח לי השם, תיכף יבוא. היה אלברט אייל שעזר לי. השני שלי זה אלברט אייל ושל ביקור חולים זה דוקטור בלאס. הוא קרדיולוג, רופא, אדם מאוד מבוסס. עזר מאוד שם בנושא הזה.

ש: אתה יכול לאמת ביחס אליו את הענין הזה של לתת דיאגנוזה לא נכונה כדי למנוע חזרה לדמשק של מישהו מהעולים שם שאיים בזה?

ת: היו אנשים שאיימו לחזור. בא אלי אחד שרוצה לחזור. אמרתי לו – תחזור, מה אתה רוצה ממני. תחזור. אמר – אני בא בגללך וזה. אמרתי לו – בגללי? בגללי. תחזור. אין, אני לא נתתי להם בגדול, למרות שאני בפנים מאוד מאוד כאב לי, שלא יהיה לך ספק, על כל אחד ואחד. כל הסיפור האישי, סיפורים ממש מרגשים. אבל לא נתתי לרגש אף פעם לעלות למעלה כי אתה לא יכול לעבוד פה עם רגש. היו לחצים. אנשים לחצו. איימו עליך שיסעו. היה לנו מקרה שבדיוק לפני העליה נפטר. מה אתה עושה? העלינו את הגופה שלו. זה לא פשוט. אף אחד לא האמין שנעלה את הגופה והעלינו אותה כי אני הבטחתי לו שהוא יעלה לארץ ואמרתי אז לאלמנתו ולילדים שהוא עולה לארץ. הם לא האמינו והעלינו את הגופה. היו כאלה שרצו. בסדר. מי שרצה אמרתי לו – תחזור. היו כאלה שנסעו.

ש: ... לדמשק?

ת: כן, היו שנסעו לכל מיני צרכי עסקים וקשקושים.

ש: ג'עג'תי?

ת: כן, גם הוא. גם טיפוס. אבל תשמע, מה אתה יכול לעשות? כשאתה עובד עם קהל אתה צריך להבין את המשמעות של התנתקות ממקום, לעזוב את הכל מאחור, אתה לא יודע מה יקרה לרכוש שלך, אתה לא יודע מה יקרה פה מה יקרה שם. זה לא פשוט. אני אף פעם לא זלזלתי בזה. אמרתי כמה שאפשר לעזור נעזור להם. אפילו בארצות הברית, אפילו אם הוא לא יעלה.

ש: אז אם כך מתי התקבלה אותה החלטה גורפת של להעלות באופן ...

ת: בסוף '91, '92, כאשר אסד בעצם נתן אישור לכולם לצאת. מי שרצה יכל לצאת.

ש: עד אז היה אישור איזה?

ת: עד אז נתנו אישור חלקי. כלומר אתה רוצה לנסוע כתייר? אין בעיה. אשתך תישאר פה עם הילדים. אז מה תעשה?

ש: בהתנייה מה שנקרא.

ת: כן. אז מה תעשה? תשב בניו-יורק חמש שנים? לא. אז הוא חזר. אבל לאחר מכן, ברגע שניתן האישור, אז התחלנו להוביל את המהלכים האלה. אז המערכות בארץ נערכו והוצאנו, העלינו. אני בזמנו אישית העלתי איזה 1600 איש משהו כזה, 1700.

ש: אמרת לי שלצורך הענין הזה בעצם היית מין שליח עליה בין היתר.

ת: כן.

ש: ביקרת בכל בית אתה אומר?

ת: כל בית.

ש: כל משפחה ... 4000 איש?

ת: כן.

ש: מה הייתה המטרה?

ת: להכיר ולנסות לשכנע. משום שעד היום אני עדין מאמין שמי שנשאר עשה טעות. תראה, מכל קבוצה כזאת אולי חמישה אחוז הצליחו. אולי. גם לא בטוח. צריך להבין את המנטליות של הקהילה הסורית. הקהילה הסורית היא קהילה מאוד קשה. זו קהילה שתומכת רק בעצמה. הקהילה המבוססת אני מדבר. אפילו לקרובי המשפחה שלהם זה לא פשוט. מעט עזרו. דברים מדהימים. אתה פשוט לפעמים לא קולט איך המערכת עובדת. מה זה, אני לא אעזור לאחי? התברר שלא. אתה ראית אנשים גרים בחורים, במרתפים, שלא היית מעלה על דעתך. אני עד היום, מי שעלה לדעתי, תראה אף פעם לא יהיו מרוצים, אין לך מאה אחוז הצלחות. אתה לא יכול לספק את רצונם של מאה אחוז מהאנשים. אבל מי שעלה קיבל סכומים יפים מאוד. אני יכול הגיד ש-99.9 אחוז רכשו דירות במרכז הארץ. אף אחד לא רכש דירה בירוחם ובדימונה. רכשו דירות במרכז הארץ. אם זה בחיפה, יש כמה משפחות שהגיעו לקרית אתא, חלק הגיעו לגילה בירושלים, מעט משפחות. הרוב חולון ובת ים והאזור. שם מחירי הדירות הם לא זולים ואנשים קנו והסתדרו ופתחו עסקים ועובדים לא רע. אלה שאני ... לארץ היו דוקטור סווייד ודוקטור מה-שמו. יצאו לעיתונות שרע להם ולא מסתדרים. אני באתי וכל כך רתחתי עליהם.

ש: באיזו שנה זה היה?

ת: סוף 94'.

ש: באיזה עיתון?

ת: ידיעות. דוקטור סווייד ודוקטור

ש: סלים ממרוד?

ת: לא ממרוד. ממרוד הוא רופא עיניים.

ש: דאיה?

ת: לא. באו בתלונות. אמרתי מה קרה? לא מקיימים. אמרתי – מה זה לא מקיימים? אסף הרופא אתם לא רוצים ללכת לעבוד. אני מיד בדקתי את זה. התקשרתי לפרופ' בויקס אמרתי לו – תגיד לי מה זה הסיפור הזה? הוא אומר לי – ישראל מה אתה רוצה? אסף הרופא הצענו להם, לא רוצים. זה, לא רוצים. הם רוצים מכבי ליד הבית. וזה לא הולך. בסוף כן קיבלו עבודה ליד הבית. הם ניצלו את הזה – "אנחנו נחזור לסוריה". אני באתי לפגישה

ש: נתקיימה פגישה מיוחדת?

ת: כן. אני באתי לפגישה והם

ש: עם מי?

ת: היו קבוצה של אנשים והיו מההתאחדות. הם התחילו ואני מיד באתי ואמרתי – תראו רבותיי, אתם רוצים לחזור לסוריה? בבקשה. אני אתן לכם כרטיס. סעו. תפסיקו, מה אתה עושה את הקשקושים האלה? בוא, הנה רשימה של ארבעה חמישה תפקידים שהציעו לך, לא רצית. אז על מי אתה כועס? עלי? אני מבין אותך. קשה לך לנסוע. אני לא אמרתי שאני לא מבין. אבל מה אתה יוצא לעיתונות עם סיפור כזה? למה? לא מגיע למערכת תודה שהיא מנסה לעזור, לפתור את הבעיה? היו להם ציפיות גדולות ויכול להיות שחלק מהציפיות אנחנו הכנסנו להם את זה מתוך מידע שקיבלנו מהארץ. אבל בסך הכל הם נקלטו יפה ועד היום אני מאמין שמי שנשאר עשה טעות אולי בין שניים לחמישה אחוז יצליחו באמריקה. מעבר לזה, תשכח.

ש: השתמשת בטח בכל מיני טיעונים כשביקרת אצל כל משפחה כדי לשכנע אותה. זה היה התפקיד שלך בין היתר.

ת: נכון.

ש: אתה הופעת בפניהם כאיש סוכנות.

ת: נכון.

ש: בטוח. באילו טיעונים השתמשת? מה היו השיקולים שלך בהגדרת הכדאיות?

ת: נושא העלייה זה נושא שיווקי פרופר. לדעתי זה הדבר הכי קשה לשווק בעולם.

ש: הכי זה ביטוח חיים.

ת: לא, אפילו ביטוח חיים קל משום שביטוח חיים אתה אומר שאם אתה תמות מישהו יהנה מזה. לפחות מישהו יהנה. אתה מוכר משהו, הנאה לאחד מקרובי השארים שלך שהם קרובים אליך. פה אתה מוכר לו דבר של להתנתק מדבר, אל תשכח, אני חוזר עוד פעם לענין, תראה את אמריקה. אתה מסתכל על זה

כאיזה בלון, איזה משהו יפה, אדיר. העוצמה הזאת הכלכלית והחופש. ומה אתה מדבר וזה דולרים. אתה צריך להבין את המשמעות של דולר עבורם. זה לא ענין של שקל. זה הדולר וזה החופש. אתה פתאום בא ואתה אומר לו עליה. אותו דבר היה גם לגבי האמריקאים שבאו לדבר איתי. אתה מסתכל עליו ואומר לו – אתה רופא שיניים הולך לעבוד בישראל. אני אומר לעצמי מה אני אמכור לו?

ש: אמריקאי לאו דוקא ממוצא סורי.

ת: לא, סתם אני אומר. זה נושא שיווקי הכי קשה שיכול להיות, נושא העליה.

ש: או.קיי. בסדר.

ת: הנושא הוא נושא קשה וכל פעם הלכתי ולמדתי על המשפחות לפני שבאתי אליהם. הכנתי שיעורי בית. כל משפחה למדתי מה המבנה של המשפחה. לדוגמה הייתי באיזו משפחה שהיתה להם בת בגיל 16. לקחתי את הבת הגדולה שלי. אמרתי לה – בואי תראי מה אבא שלך עושה ואני רוצה שתדברי עם הילדה הזאת שבאה מסוריה, בדריה קוראים לה. היא אומרת לי – מה יש לי לדבר איתה? אמרתי – ההורים שלה רוצים לשדך אותה למישהו בגיל 29. עכשיו תראי, אם היא מתחתנת היא מסכנה. קודם כל היא מייד תיהפך לאמא וזהו, זה התפקיד שלה, לגדל ילדים בבית. דברי איתה על חינוך, על אפשרויות. והיה לה אח בן 18 שגם פה היה נושא של פחד מהצבא, דרך אגב, אלמנט שלא הזכרנו אותו אבל האלמנט הצבאי הפחיד הרבה מאוד אנשים והיינו צריכים להביא להם כל מיני, הם לא היו מוכנים לקבל כל מה שאני אמרתי כדבר מובן מאליו. היו מקרים שאני אמרתי – תראה, הוא לא ילך לצבא. אתה תביא לנו אישור ואנחנו רוצים זה. היו בעיות. זה לא פשוט. אז למשל זאת בדריה ואחיה.

ש: כן.

ת: הבת שלי באה איתי. אמרתי לה – תדברי עם בדריה. הלכתי אליהם הביתה, זה היה תשע וחצי בלילה. הם כבר ידעו מה אני אוהב לאכול. הם ידעו שאני אוהב לאכול את הטבולה ואת הקובה שלהם ואת ה... איך הם קראו לזה שם, משהו עם בשר, לא חשוב. הם ידעו, קצת עראק הייתי שותה איתם והייתי יושב ואוכל. הגעתי לשם ואז האבא אומר לי – הבת שלי תתחתן עם זה וזה. אז אני ככה נותן קטנה לבת שלי והבת שלי לוקחת את בדריה הזאת לצד כי שם גם לא היו מרחבים, אלה לא דירות גדולות. התחילה לדבר איתה קצת. ההיא לא ידעה טוב אנגלית, הבת שלי לא יודעת ערבית. אז אני פניתי לאמא ואמרתי לה – תגידי לי, מה את רוצה לראות מהבת שלך? לא היית רוצה לראות אותה לומדת, מורה או משהו? אמרתי לה – לא, אני רוצה שתהיה רופאה. פה בדיוק זה, למה אני אומר, כי פה הם ישבו לפני איזה שבועיים, זה היה קלאש, וקשקש להם במוח שם עם בית הספר, האוניברסיטה, אל תדאגו, אנחנו נכניס אתכם ... הוא שולט במוסדות האקדמיים. אני אמרתי לה – תראי, היא תהיה מה שהיא תצליח להיות לפי היכולות שלה. זה לא

ש: כן.

ת: בקיצור, המשפחה עלתה לארץ, הסתדרה יוצא מן הכלל בבת ים. ההוא הלך לצבא, שירת במודיעין והיא נכנסה לאוניברסיטה, עברה מכינה ועברה לאוניברסיטה ולמדה נדמה לי משהו בתחום מדעי המדינה או משהו. אתה רואה פתאום אנשים פורחים. או משפחת דיבו-חזן שבבת ים. הוא היה קצב, עבד בחברה קדישא בדמשק. פה יש לו חנויות, מצליח. תאמין לי, אני נהנה שאני עובר שם ואני פוגש את החבר'ה האלה. יש משפחות שטוב להן. ניסיתי תמיד ללמוד על המשפחה, לראות את הקו ולנסות לא למכור התול

בשק. למכור את האמת עם דבר שיהיה להם טוב. אם זה רוקח, אז אמרתי – תשמע, מחפשים רוקחים בארץ. אני מבטיח לך. לא רק זה, אמרתי לו – הנה יש לי מכתב מסופר פארם. הוא אמר לי אז, כל רוקח שתביא לי, כל אחד, איך שהוא נוחת אני לוקח אותו. תביא לי רוקחים. תראה, הם אנשי עבודה, הם לא תחמנים. היה לי חשוב מאוד גם לטפל, לתת יחס מיוחד גם לשכבת העלית, כי הם בדרך כלל אלה אומרים – אה, דוקטור סווייד או דוקטור פאינה או דוקטור זה אומר, הם יודעים מה הם מדברים. אלה הרופאים, אלה האינטליגנטים.

ש: אם הם עולים גם אנחנו יכולים.

ת: לא רק אם הם עולים. אם הם אומרים זה רעיון לא רע, אז אנשים נפתחו. ניסיתי למקד גם ולראות מי בעצם המנהיגים, מי מוביל את הקבוצה. כי בדרך כלל במעגלים כאלה יש משהו שמוביל אותם. עשיתי את המיפוי הזה ואיתרתי את האנשים האלה ועבדתי איתם והדגשתי לכל משפחה ומשפחה מה בעצם הדבר החשוב להם. ככה מכרתי את הענין. לא אגיד מכרתי, שיווקתי את הענין. זו מילה יותר נכונה. שיווקתי את הענין ואנשים עלו והגיעו לכאן. אתה יכול לדבר עם אנשים ולשמוע ש-99 אחוז מהדברים שאני אמרתי להם אכן התממשו.

ש: היו אנשים, ראשי משפחות, שלא רציתם שהם יעלו?

ת: לא. לא היה דבר כזה.

ש: לא היה דבר כזה?

ת: לא, לא היה דבר כזה.

ש: זאת אומרת לא היו אנשים שלמשל היה מידע שהם משתפים פעולה, אולי לא מרצונם, בגלל לחץ על בני המשפחה שנשארו שם?

ת: לא היה דבר כזה. היה לנו מידע על כל מיני אנשים עם כל מיני בעיות. בסדר, נו אז מה? לא היה אחד שאם היה אומר אני רוצה, שלא היינו מסכימים. לא היה אחד כזה.

ש: או קיי, אז אנחנו נמצאים בשלב הזה שאתה משכנע את האנשים, הם מתרצים. מה קורה איתם אז? הם צריכים להגיע לסוכנות, למלא

ת: הם הגיעו אלינו, מילאו אילו שהם טפסים

ש: לסוכנות במנהטן?

ת: כן. עם הטפסים האלה ניגשו לשגרירות

ש: אילו טפסים אלה? ...

ת: אלה טפסי עליה, גם טפסים לקבלת אשרה. כלומר הם באו עם דרכונים סוריים. היו כאלה שדרכונם פג.

ש: הדרכון הסורי פג?

ת: פג. אתה לא יכול להיות אז בלי דרכון. זה היה חוק בינלאומי. היינו צריכים להוציא להם אישורים מיוחדים דרך השגרירות הישראלית. הוצאנו אישורים מיוחדים כדי שהם יוכלו לעלות לטיסה ולהגיע ארצה. זהו. אז דאגנו שיהיו להם כרטיסי טיסה.

ש: אז זה הטיפול שהם קיבלו מצד הסוכנות, מהצד שלכם? זאת אומרת מילוי טפסים, אשרות

ת: כל הליווי. כלומר כל הנושא של התנאים בארץ. הוא ידע בדיוק מה הוא הולך לקבל ולאיפה הוא הולך כשהוא נוחת בארץ. היה ליווי של כל העסק מההתחלה ועד הסוף.

ש: היו שם נציגים של כל המשרדים הרלוונטיים?

ת: לא. אני היה לי קשר עם הארץ כל הזמן וידעתי למשל שמשפחה איקס צריכה להגיע, מי יקבל אותם בשדה התעופה, לאיפה הם הולכים בערב הראשון או בשבוע הראשון. יש כאלה שהפנינו אותם למרכז קליטה, יש כאלה שהלכו לקליטה ישירה.

ש: זאת אומרת מי יקבל אותם אתה מתכוון מקרובי המשפחה?

ת: קרובי המשפחה, אנשי הסוכנות, אנשי הקליטה בארץ, מה הם יקבלו, כמה כסף הוא יקבל בשדה התעופה. יקבל בדיוק, ידעו את הכל. כל הליווי הזה מההתחלה ועד הסוף ... להם תחושה של ש: מישוהו מטפל בהם.

ת: משהו אמין ויציב ונכון. זה מאוד חשוב.

ש: זה נשמע לי ככה קצת איך נקרא מרכז מדי. כל משפחה טופלה באופן אישי וידעה בדיוק לאן היא הולכת ומה קורה?
ת: נכון.

ש: לא היתה משפחה אחת שהגיעה לשדה התעופה בלוד ונעמדה ככה?

ת: היו כמה משפחות שרצו למבשרת.

ש: שרצו דוקא למבשרת?

ת: אנחנו סיכמנו, אני לא רוצה להיכנס לשמות, סיכמנו שהם מגיעים למרכז קליטה בנתניה. הוא אומר – מה אני אעשה בנתניה? אני לא מכיר אף אחד. אמרתי לו – כרגע זה פנוי. המשפחה שלך אין לה אפשרות כלכלית לעזור ולהתרוצץ ולחפש קליטה ישירה. בוא תיסע לנתניה, תקבל יחידה יפה, כמה שאפשר להגיד יפה במרכז קליטה, לא משנה. תהיה שם שבוע-שבועיים, תתארגן, ואחר כך תבוא. אמר בסדר. מגיע לפה אומר לי – לא. למבשרת. עושים שביתה בשדה התעופה. אני מקבל טלפון – מה הבטחת להם?

ש: אתה מדבר על פראג?

ת: עזוב, אני לא רוצה להכניס שמות.

ש: ... מקמישלי?

ת: אני לא רוצה להכניס שמות, עזוב.

ש: כן.

ת: משפחת פראג! סך הכל הם היו בסדר. יש כל מיני, עזוב. הגיעו וטופלו בסוף חלק. פעם לקחו אותם למרכז קליטה. אני התנגדתי לזה. אני התנגדתי ואמרתי – אל תוותרו. אתם פעם אחת מוותרים, גמרנו. היה לי סיכום איתם.

ש: עם המשפחות מראש?

ת: כן. היה סיכום.

ש: רגע, כל משפחה שעלתה אתה באופן אישי ישבת איתה?

ת: כולם, ללא יוצא מן הכלל. אני עבדתי 26 שעות ביום. נסעתי בלילות המון הסתובבתי באמריקה ומחוץ לאמריקה. כל העבודה נפלה בעצם עלי.

ש: למה? היו עוד אנשים ... הייתם בצוות כמה?

ת: רק אני.

ש: רק אתה

ת: הייתה לי מזכירה שהיא עשתה את כל הניירת את כל ה... אני לא טיפלתי בזה הרבה, אבל היה

ש: רגע, אבל היו אנשי סוכנות בניו-יורק, במנהטן. היה משרד.

ת: רק אני הייתי. אני אומר לך ששוב, רק אני טיפלתי בעניין במיוחד בהתחלה שהכל היה סודי. רק אני

טיפלתי בעזרתו האדירה של יוסי קוצ'יק. מאז אנחנו באמת חברים טובים מאוד. אני טיפלתי בזה. היו

אנשים שעזרו. למשל הבאנו מהארץ אז לתקופה של חודש-חודשיים את אלי בר-לב מפתח תקווה

ש: הוא איש ועד של ארגון יוצאי סוריה, לא?

ת: נכון, הוא היה איש שקשור להתאחדות. הבאנו אותו. אחת הסיבות שהבאתי משום שהוא היה איש

עסקים בזמנו, היתה לו נגריה טובה והוא הצליח בפתח תקווה. היה לי מאוד חשוב גם להביא מישהו ברמה

שלהם. לא רק פרופסור או מישהו, אלא גם איש עסקים שיכול לדבר איתם בגובה העיניים.

ש: מן השורה.

ת: נכון. זו היתה לדעתי החלטה יוצאת מן הכלל.

ש: מבחינת השיווק של

ת: מבחינת השיווק ונוצרו לי איתו קשרים אדירים עם אלי. עד היום אנחנו חברים יוצאים מן הכלל. בחור

ש: מי עוד נסע לשם?

ת: אחר כך הגיעו כל מיני חבר'ה

ש: מהארגון?

ת: עזוב. חבר'ה שחיפשו נסיעות.

ש: כן?

ת: כן. למשל הנסיעה של חביב קצב לדעתי

ש: אבל חביב קצב, חוץ מהעובדה שהוא חלבי, הוא בא מטעם משרד הקליטה, לא?

ת: כן, הוא לא

ש: מי מימן לו את הנסיעה? מי הביא אותו?

ת: אנחנו.

ש: אה, הבנתי.

ת: אבל זה לא קשור. הוא הגיע, הוא היה תחת חסותי. אני הייתי צריך להפעיל אותו. הבן-אדם לא משרד.

כשאתה בא למכור מוצר, ואני אומר לך עוד פעם, אני נורא לא סובל כשמוכרים מוצר ומנסים לתחמן את

האנשים. כשאני בא למכור את הבלון הזה פה למשל למלון, ואני אומר – תראו, אם תשימו את הבלון אז

תראו איזה יופי, זה נותן לילדים תחושה של עולם המחר או משהו כזה. אז אם אתם רוצים הרבה ילדים

פה שיבואו עם ההורים, אז תשימו בלונים. יכול להיות שהבלון לא יודע מה, יתפוצץ בעוד שעה. אבל בסך

הכל זה נותן תחושה טובה. הוא לא נתן. הוא היה לו קשה. אני גם הבנתי אותו, כי הוא פחד כל הזמן שיגידו אחר כך אנחנו נבוא אליו למשרד ואנחנו נכסח אותו למה הבנו אותו אחרת.

ש: דרך אגב זה קרה, אתה יודע.

ת: אני יודע שזה קרה, מה אני לא יודע שזה קרה, שהביאו גם משטרה. אני יודע מה היה. אני גם יודע מי האנשים האלה.

ש: הזכרנו אותו קודם.

ת: היה בא אלי ז'ק מלאך למשל. שתי נשים היו לו. מה אתה עושה? הוא ביקש שתי דירות. אתה יכול להגיד לו לא?

ש: אבל היתה הבנה בין הנשים. המבוגרת

ת: זה לא קשור. שוב, זה ענין של לקבל יותר.

ש: אה, הוא רצה, הוא דרש, כן כן. חשבתי שמצד הנשים, או קיי.

ת: אז הוא אומר לי – זו לא מסתדרת עם זו. בעיה. אמרתי לו – אני לא אפתור את הבעיה הזאת. יש בארץ ... הבאתי להם את הבעיה אמרתי תשברו את הראש. אם אתם רוצים, תפתרו, לא יודע מה.

ש: מה התקנות אומרות.

ת: בסוף התברר שהוא באמת קיבל דירה יותר גדולה או דירות מחוברות או לא יודע מה הם עשו איתו.

אבל הוא היה אדם שהוא בסדר. מצד שני היו אנשים, משפחת לוז למשל, אחד ג'מיל. קצב, בריון

ש: אה, קצב אתה מדבר? על זה מהזכוכית?

ת: לא, זה

ש: משפחה אחרת?

ת: זה הדוד.

ש: אה, זה הדוד.

ת: אלה יש להם מפעל בזכוכית, הם מאוד מצליחים, מאוד טוב להם בחולון, למרות שהם יקטרו לך שקשה להם וזה.

ש: לא, הם דוקא היו מאוד נחמדים. הכל טוב להם.

ת: הם אנשים למשל שאיתם הסתדרתי בצורה בלתי רגילה. באתי אליהם, אכלתי איתם והייתי מה זה בן-

בית. לא היתה חתונה או אירוע שלא הייתי בא.

ש: כשהם היו בברוקלין, בארצות הברית?

ת: כן.

ש: תאמר לי בבקשה, אני רוצה לאמת משהו – יוסף קלאש מספר לי בראיון על הנסיעה השניה שלו לשם.

הוא מספר על הנסיעה הזו, הצלחה בלתי רגילה מבחינתו. אנשים לפי העדות שלו עמדו בתור אצלו כדי

לעלות לארץ. במיוחד הוא סיפר לי על הענין, איך אומרים, כמקרה מבחן להצלחתו, על זה שאותה

משפחת לוז-חודור, קיבל את ההצעה שלו והוא הבטיח לו שהוא יוכל להצליח בנושא הזכוכית ובגללו הוא

בעצם עלה. הוא שכנע אותו.

ת: שטויות.

ש: אני שומע שטויות?

ת: שטויות, מה. קלאש רק קלקל, לא עזר. אני ... לך תגובה

ש: לשם מה הוא הגיע בנסיעה השניה?

ת: הבאנו אותו משום שההתאחדות דרשה ורצו יותר קשר וכוליי והיה לו חשוב לנסוע, זה הכל. היה לו חשוב לנסוע. לדעתי זה היה מיותר מאוד. אם היה אלי בר-לב, אלי הבאנו אותו פעמיים, אם היה בא אלי בר-לב ונשאר איתי עוד חצי שנה היה פי אלף יותר טוב מעשרים קלאשים. קלאש סתם דיבר. מה, חודור-לוז עלה בגלל קלאש? עזוב, בחיך.

ש: או.קיי. תרשה לי עוד כמה שאלות, בסדר? אלף, אני מבין שהיה טיפול אישי בכל משפחה. היא הגיעה הנה ועקרונית מה שאני מבין ממך, כל משפחה ידעה לאן היא תלך ומה היא תעשה, מה יהיה בעתיד הנראה לעין מבחינתה, נכון?

ת: אמת.

ש: אמת. כשהם מגיעים הנה, אתה נתת להם אני מבין כבר שם מהן הזכויות, או.קיי?

ת: נכון.

ש: אתה מוכן להגדיר על פי מיטב הזכרון שלך מה באמת הובטח להם? מה באופן חוקי על פי החלטות ממשלה או תקנות שהוציא השר, מה הם היו זכאים לקבל?

ת: קודם כל הנושא של דמי קיום של סל הקליטה, בקליטה ישירה או במרכז קליטה. הובהר להם בדיוק כמה הם יקבלו.

ש: כמה?

ת: אני לא זוכר את המספרים. אתה יודע, עברו לא מעט שנים, אני באמת לא זוכר את המספרים. סך הכל זה היה לא רע בכלל בהשוואה למצב של המשק בארץ, באמת לא רע.

ש: זאת אומרת חצי שנה הם מומנו על ידי

ת: שנה.

ש: אה, שנה שלמה?

ת: כן.

ש: שנה שלמה הם מומנו כל חודש, מדי חודש בחודשו הם קיבלו דמי

ת: כן. בהתחלה דמי קיום ודמי שכירות וכוליי. לאחר מכן היה נושא של דירה ששם

ש: דירה?

ת: דירה. מי שרצה לרכוש בית קיבל מענק שזה הגיע לסכומים של 100, 120 אלף דולר, שזה היה מחיר של דירה במקום לא רע במרכז הארץ. מתברר שכולם קנו דירות.

ש: מה היה המדד לאותו מענק?

ת: גודל המשפחה.

ש: זאת אומרת פר נפש?

ת: כן, גודל משפחה

ש: כמה ... פר נפש?

ת: אני לא זוכר בדיוק.

ש: אה, אתה לא זוכר, או קיי.

ת: אני לא זוכר בדיוק, זה הגיע. היתה בעיה לא פשוטה כי אנשים באו וקנו דירות ולא היה להם בעצם כסף לריהוט וכסף לאוכל. לסורי מאוד חשוב הנושא של הבית. הבית בשבילו זה היה מבצר. פה אולי טעינו, בכל התפיסה של הקליטה. לדעתי גם היום זו אותה טעות.

ש: אותה הטעות לגבי שאר העולים או

ת: גם לגבי שאר העולים. אני חושב שצריכים להבין שאתה מביא קבוצות כאלה לארץ, הלא סך הכל הם משאירים הכל מאחור. אף אחד לא יודע מה יקרה עם הרכוש שלו. יש כאלה שכן הצליחו להוציא משהו, לא הצליחו להוציא משהו, זה בכלל לא רלוונטי. אנחנו מדברים במאקרו, גם על התחושה שאתה משאיר הכל מאחור. אתה בעצם בא עם הבגדים שלך, זה מה שיש לך. לא צריך להיכנס לתוך הכיס אם כן הצלחת להוציא לא הצלחת להוציא. זה בכלל לא רלוונטי. אני נגד זה. אני מסתכל במאקרו על המסגרת. אתה מביא קבוצה שבאמת עבורנו גם היה לזה משמעות רגשית וזה חלק מהדרמה ההיסטורית של העם היהודי. אתה מוציא קהילה מארץ מצוקה נוראית, מביא אותה לארץ. על מה אנחנו חוסכים? נחסוך עוד 300 אלף דולר בטוטאל? מליון דולר? הלא אלה שטויות. אנחנו עבור פדיון שבויים היינו מוכנים לשלם סכומי עתק. אני לא רוצה לזרוק כאן מספרים, אבל היינו מוכנים. גם אצל האתיופים זה לא נעשה בחינם. עפו עשרות מליוני דולרים. אז פתאום אנחנו, זה חלק מהענין שאנחנו טובים במבצע אבל רעים בקליטה. פתאום מתעסקים שקית סוכר כמה עולה? אין לי בתקציב חצי אגורה.

ש: כן.

ת: הייתי מסתכל והייתי אומר – ריבון העולם על מה אנחנו מדברים? אנחנו על מבצע יכולים להוציא, אין הגבלת כסף. פדיון שבויים אין הגבלת כסף. אתה מביא אותם לארץ אתה פתאום מתחיל זה וזה. איפה הטעות? כשאתה מביא קבוצות כאלה, אתה רוצה לתת לו בית תן לו את הבית. לא לתת לו ככה, אלא לעשות לו את זה קצת קשה, זאת אומרת שהוא לא יחשוב שהוא קונה ומחר יכול לעזוב. אבל תן לו את הבית, תן לו דמי מחיה, תרהט לו את הבית בצורה מינימלית. תן לו להרגיש מבוסס ולהתחיל את החיים. כי אם הוא מחר צריך להתחיל את החיים שלו, אין לו חינוך, הוא לא יודע איפה הילדים הולכים, אין לו עוד עבודה, אין לו איפה לישון, הבית לא מסודר, בלגן שלם, האשה לא מרוצה, שפה אין לו שפה טובה. יש כל כך הרבה בעיות מסביב שאתה אומר – מה, בגלל כסא ושולחן זו כל הבעיה? אנחנו לא מבינים את זה.

ש: אז מי באמת מימן כסא, שולחן, אוכל?

ת: אנשים שילמו. הם הלכו לעבוד וכוליי ואמרו לי - שיסתדרו. ניתן להם משהו ישן. למה? כמה זה עולה? אני באתי אז לשר הקליטה יאיר צבן ואמרתי לו – אני לא מבין יאיר. אומר לי – ישראל, אין לי בתקציב. האוצר. נו, טוב, אתה מתחיל לשמוע את הדברים האלה ואז אני באמת חוזר למשפט שאמרתי שאנחנו טובים במבצעים וגרועים בקליטה. נקודה. לא יודעים לקלוט. אז אל תביא את היהודים. זה עולה כסף אז אל תביא אותם. אבל אתה מביא את הקבוצה, זו לא קבוצה שהחליטה מרצון לעזוב. יש הבדל משמעותי בין אדם שבא לי מאנגליה, מצרפת, ארצות הברית או אוסטרליה לבין מישהו שמגיע מאתיופיה

או מסוריה או מתימן או מכורדיסטן או מאיראן. יש הבדל. אדם מגיע עם החולצה. תן לו לנשום. אני לא אומר תקנה לו וידאו וטלויזיה. לא אמרתי את זה. שגם זה לא מפריע אם היית קונה לו. לא היה קורה שום אסון. אז המדינה עושה מכרז, 5000 טלויזיות. כמה זה היה עולה לה? תאמין לי אם היית עושה מכרז ויוצא במבצע

ש: 5000 כפול 250 דולר. אולי.

ת: במושגים של עלות מבצע אברהם זו בדיחה.

ש: מתי הוחלט על שם המבצע הזה?

ת: ב-93 או 94 אני חושב.

ש: מי?

ת: הג'וינט יצא בזה ואז גם קלאש התעצבן. מה פתאום מבצע אברהם.

ש: מה פתאום מבצע אברהם.

ת: אמרתי לו - למה, מה אתה רוצה שיקראו לזה מבצע קלאש? ככה. אבל תראה, אני יש לי איתו, הוא אדם שיש לו רגשי נחיתות גבוהים וזהו, מה לעשות. חבל שמשה ששון נגרר אחריו. משה ששון יש לו הרבה מאוד קרדיט. הוא עשה המון דברים. הוא באמת אישיות בלתי רגילה.

ש: כן. את שטאח מצליח אתה מכיר?

ת: פגשתי אותו בהתאחדות. לא התעסקתי איתו.

ש: הבנתי. אז אם כך אני מבין שנושא למשל העבודה, מקום העבודה וחינוך ובית הספר, הנושא לא היה מושלם. זאת אומרת הוא לא ידע בדיוק לאן הוא הולך. הדברים הגדולים כן.

ת: הוא ידע שהוא מגיע לכאן וכאן טיפלה בו מערכת הקליטה בארץ שכללה את אנשי משרד הקליטה ואנשי הסוכנות היהודית מאגף הקליטה של מחלקת העליה שבראשה אז עמדה הגברת ציפי פינקוס באזור תל-אביב. היא עשתה עבודה יפה מאוד והיו שם עובדים סוציאליים שאני ניפגשתי איתם והיינו יחד אצל הרב חמרה בבית כמה פעמים ודיברנו כדי גם ללמוד על אופי הקהילה וכדי ללמוד על האנשים. חשוב לקבל מידע מראש הקהילה ומעוד כל מיני אנשים אחרים. צריך לדעת לקבל דברים בערבון מוגבל. אבל אני בסך הכל חושב שאנחנו לא יודעים לקלוט. מה אני אגיד לך, קליטה עולה כסף וכל דבר עולה כסף, אבל אם אתה משקיע הון עתק אז תחשוב עד הפרט האחרון כמה זה חשוב. גם חשוב שהבן-אדם מגיע הביתה, שלא ירגיש לחוץ, מה אני עושה מחר בבוקר? אז נכון שהיו מפגשים, באו ולקחו אותו מעיריית חולון או בת ים או אנשי הקליטה של הסוכנות ומשרד הקליטה. אבל צריך להבין את המשמעות שכל זמן שיש לך תלות גדולה מאוד במערכות אתה מרגיש מאוד לא בטוח. צריך לתת את התחושה של הביטחון כמה שיותר מהר לבן-אדם. אחד הדברים זה שיהיה בית מסודר. לא היה קורה אסון אם היה איזה שהוא עציץ יפה בבית. לא היה קורה אסון. אבל זהו, אנחנו לא בנויים לזה לדעתי.

ש: אתה בטח יודע על אותה החלטה בישיבה שבה רבין בעצם מחליט על כך שהם יקבלו תנאים כמו שמקבלים יהודי אתיופיה ואולי תימן, אני לא יודע בדיוק מי הגיע או בא קודם. היית שותף להחלטה הזו? היית מעורב?

ת: כן, הייתי מעורב בהחלטה הזו, זה נכון. זו הייתה החלטה סופית של רבין. הוא רתח אז בישיבה הזו.

ש: מדוע?

ת: משום שהוא הרגיש שטוחנים מים וצריך לקבל החלטה

ש: מי היה בישיבה הזו?

ת: היה שר הקליטה, היו נציגי הסוכנות, היו נציגי משרד ראש הממשלה. הוא קיבל החלטה, לדעתי החלטה נבונה ובמקום וידע לקבל את ההחלטה וחתך את זה מהר מאוד. אמר שמגיע להם פלוס אפילו. מגיע כי הוא הבין, פתאום הוא תפס שאתה מביא אנשים, תראה זה גם לא ברמה של האתיופים, עם כל הכבוד לאתיופים. אני לא מזלזל בהם חס וחלילה. אבל אתה מביא אנשים שחיו בבתים עם מכונות מרצדס, אנשים שהיו מאוד מעורים במה שקורה בקהילה הלא יהודית. מאוד מקובלים. אתה לא מביא אנשים, זה כמו שאני אביא את היהודים העשירים מאיראן לארץ. מה אתה תכניס אותם לאיזו שהיא מערה? לקרוואן? זה לא, אתה לא, אי אפשר להשוות גם. כל הזמן פה דיברו מה יגידו אלה, מה יגידו כל העולים. אז רבין התעצבן ואמר – בזה נגמר הדיון. אני החלטתי וככה יהיה וזהו זה.

ש: מה היתה ההחלטה?

ת: ההחלטה היתה להשוות אותם לתנאים של האתיופים ולפעמים קיבלו קצת יותר אפילו הסורים.

ש: מתי הם קיבלו יותר? מה היה התנאי?

ת: ענין של גודל המשפחה.

ש: הבנתי. אני יודע כשהחלטה הזו ירדה כלפי מטה לשרים למשל, לכל מיני פקידים, אז זה לא

ת: טוב, נו אתה חי במדינת ישראל, אתה לא חי? מה אתה לא יודע?

ש: לא, אני רוצה להבין למשל

ת: אז מה, אז היתה החלטה, פתאום משרד הקליטה אומר – לא, מה פתאום. יש אזור עדיפות כזה ואזור כזה והתכוונו לעפולה והתכוונו. איזה עפולה? איך הגיעה עפולה בכלל לענין? אז אנחנו דיברנו על מרכז הארץ, אנחנו רצינו שהם יגורו באזורים שטוב להם להיקלט. מה אתה רוצה לשלוח אותנו, לאיפה? מה הוא יעשה שם?

ש: אתה מדבר עכשיו אל מישהו, אתה מדבר אל השר צבן?

ת: גם השר צבן וגם במשרד האוצר. הלא גם החשב הכללי וכולם שהיו צריכים להוציא את ההוראות. אז משה ששון הלך לרבין עוד פעם וזה שוב אני אומר לך, יש לו הרבה נקודות זכות. אני מאוד מעריך את הבן-אדם. הוא הלך ונתן מכה על השולחן וכל העסק הסתדר. משרד הקליטה פתאום התעוררו וחביב קצב, שאני בכלל מתפלא על זה. הוא סורי והוא השתדל לא כל כך לעזור לבני אחיו. קשה לי להבין את זה אבל אולי הוא לא רצה שמא יגידו אחרים – שמע, בגלל שאתה מקורב אליהם אתה עוזר להם יותר מזה וזה, יש פה איזה שהוא זה. אז אולי. יכול להיות שהוא לא היה צריך להתעסק איתם. אבל הוא התעסק איתם ובסוף לא היתה להם בררה למשרד הקליטה. אבל שוב, זה חבל. למה זה צריך להגיע למימדים כאלה? למה זה צריך להגיע לצעדים כאלה? הלא זה אבסורד. מגיע, תיתן. לא מגיע, אל תיתן. אבל אם מגיע למה לא תיתן שם? כמו שהיו אומרים שהיהודים לא רצחו את ישו אבל בטח הוציאו לו את הנשמה. אותו הדבר, מוציאים את הנשמה עד שנותנים משהו. מגיע, תיתן. מה הבעיה? זהו, ככה אנחנו, טובים בלהוציא נשמות.

ש: אני שומע במיוחד מהארגון, מאנשים בארגון, יוסף קלאש, אני תיכף אשמע גם מאחיו, אני באמצע הראיון עם יהושע, אולי אתה גם מכיר אותו.

ת: הקבלן?

ש: כן, הקבלן.

ת: הוא לא היה מעורב בכלום. הוא נותן ליוסף קלאש את הגיבוי שלו. מזה בא כוחו של יוסף קלאש. מעבר לזה הוא לא עשה שום דבר.

ש: אני שומע שלו היו שולחים אנשים מהארגון של יוצאי סוריה לארץ לבצע את אותה שליחות למען עליה, הם טוענים שהיו מצליחים יותר.

ת: לדעתי הם קילקלו. אבל זה ויכוח. זה ויכוח עקר, משום שאני ידעתי לבקש מיוסי שהיה אגדה דיווחים שאני כתבתי על ביקורו של קלאש, ואתה תקרא ותראה מה כתבתי שם. אתה יכול להגיד אם הבן-אדם צודק או לא צודק. במיוחד אתה שאתה אובייקטיבי. תסתכל ותראה. אני לא כל כך נכנס איתם למלחמות. הם גם לא מעניינים אותי. הם באמת לא מעניינים אותי. אני רק לא יכולתי לסבול שאתה מוכר לוקשים לאנשים, נקודה. זה הכל. עכשיו אתה תדבר איתו ותגיד לו את זה אז יעלו לו הפיוזים לראש. אני לא רוצה להגיד לו את זה משום שהוא אדם מבוגר, הוא מתעצבן ואני לא רוצה להרע לו ואני תמיד אומר לו יישר כח ותהיה לי בריא ועוזב אותי. אני לא ראיתי אותו כבר איזה ארבע או חמש שנים את קלאש. הוא לא מעניין אותי.

ש: אני מבין שהמבצע הזה הסתיים ב-?

ת: אוקטובר '94 כשהרב חמרה עלה לארץ. גם שם קלאש כעס משום ש... אני לא יודע למה הוא כעס, אבל הוא לא צריך לחפש סיבות לכעוס. שירדנו מהמטוס הוא לא היה בין הראשונים למטה, היה שם שמעון פרס. משה ששון היה. אבל הוא כעס. אז אותו ערב נסענו לתל-אביב לאיזו פגישה במועדון של ההתאחדות ושם היה הרב חמרה שהוא גנב לו את ההצגה. הוא קצת כעס. בסדר. ש: זה היה בחולון נדמה לי.

ת: לא, בתל-אביב. בתחנה המרכזית הישנה שם, כן.

ש: אה, במשרדים של הארגון?

ת: למטה באולם שלהם.

ש: במרתף.

ת: כן.

ש: הבנתי. אבל נדמה לי שניתנה ליהודים שם אפשרות לעוד שנה אחת עם כל ההטבות.

ת: אנחנו אז, אני עוד המשכתי קצת בפעילות. הייתי נוסע הלך וחזור לארצות הברית. אנחנו עוד לחצנו, אמרנו – בואו נאריך את הזכויות לעוד שנה. היום אני חושב שזו היתה טעות.

ש: היתה טעות? למה?

ת: משום ש... מקציב זמן. אין סוף. אתה לא יכול לתת לאנשים לשחק איתך.

ש: מי היה לוחץ לתת הארכה?

ת: הארגון לחץ פה חזק מאוד.

ש: על מי?

ת: על הסוכנות ועל המערכות במדינה להאריך את הזכויות. זו היתה טעות, כי מ-95' והלאה כמעט אף אחד לא הגיע. הגיעו טיפין. המאסה הגדולה אני הבאתי בעזרת אלי בר-לב שהוא איש ההתאחדות שמגיע לו הרבה יישר כח, משה ששון ועוד האנשים אחרים. אבל העובדה שאתה מאריך את זה, יש לה מין התרפסות מסויימת שאני לא חושב שהיה לה מקום. היא גם לא הוסיפה כלום. עובדתית היא לא הוסיפה כלום.

ש: הם הגיעו הנה, בארץ היתה מערכת של בקרה אם ניתן להם כל מה שהובטח. ספר לי קצת על המערכת הזאת שמטפלת, קולטת, מהצד שלך.

ת: זה משרד הקליטה. מה שלי היה מאוד חשוב לקבל פידבק שאכן הכל נעשה כפי שהובטח ואין טענות.

ש: איך קיבלת את הפידבק הזה?

ת: קיבלתי את זה דרך יוסי שרגא וכל מיני אנשים אחרים. היו מקרים שאנשים התלוננו ובאו בצעקות ופנו אלי. היה מקרה של איזו משפחה שאני באמת הבטחתי לבן את התנאים, שברגע שהוא מתחתן הוא יקבל תנאים של עולה חדש. הם פנו אלי ואמרו לי שלא מכבדים את ההסכם הזה.

ש: את ההבטחה הזאת.

ת: נכון. אז הוצאתי באמת מכתב לחביב קצב ואמרתי לו – תסלח לי, היתה לנו שיחה ויש סיכום של השיחה הזאת ואני כל דבר הוצאתי בכתב

ש: עם חביב קצב?

ת: כן, ואם אתה לא עומד בזה אל תאשים אותי. היה לנו הסכם שאם אכן הבחור מתחתן תוך שנה מיום שהוא עולה הוא יקבל תנאים של זוג צעיר ואני מבקש לעמוד בהבטחה, זה הכל. בסוף הוא קיבל הבחור.

ש: אני מבין ממך שזו היתה הבטחה שלא עמדה עם התקנות שהיו קיימות.

ת: נכון, כי המשפחה לא רצתה לעלות בגלל שהיה כאן, כי הבחור אמר – אני אחכה, אני אתחתן, אחר כך אני אצטרף. האמא, צריך להבין את המשמעות, לא יכולתי לגרום להורים כאב כזה גדול. שוב התנתקות ובענין של הבן אולי הוא לא יבוא אולי הוא כן יבוא. היה מאוד חשוב לאמא שהבן יהיה שם. זה בן הזקונים שלה. ראיתי את האמא יושבת אצלי במשרד ובוכה. אמרתי לה – אתה יודעת מה? חכי. בואי נכופף קצת את הנהלים. הרמתי טלפון לחביב ודיברתי איתו.

ש: לארצות הברית?

ת: נכון. הוא אומר – תשמע, אם עד שנה, לא תהיה בעיה. אמרתי לו – אני מוציא סיכום. הוא אומר לי – אין בעיה. הוצאתי סיכום מיד כי אני כבר מכיר את המערכות. אם אין בכתב, אפילו שזה בכתב זה לא בדיוק עוזר, אבל אמרתי שיהיה. אכן בסוף הוא קיבל אבל שוב

ש: להוציא את הנשמה.

ת: להוציא את הנשמה עם פינצטה. אבל סך הכל הדברים מולאו. יש דוחות אצל יוסי שרגא של המערכת הסוכנותית ומערכת הקליטה של בדיוק כמה ילדים לומדים, מה הובטח להם, כמה קנו דירות, כמה קיבלו דמי קיום, האם כולם קיבלו כמו שהובטח וכולי. בסך הכל, בשורה התחתונה, אין שום טענות.

ש: יש תיקים מפורטים בענין הזה?

ת: נכון. אתה יכול לדבר עם אלי בר-לב למשל. אתה תשמע טענות של אנשים לגבי הארגון. אני מקווה שאם, יש לך את הטלפון שלו?

ש: אני אשיג אותו.

ת: גר בפתח תקווה, אדם יוצא מן הכלל. תשמע ממנו גם את הצד של הארגון.

ש: מה שם אשתו?

ת: לילי.

ש: אחרי שהגעת הנה, אני הבנתי, גמרת שם את המבצע וחזרת ארצה. עדיין קיימת אני מבין בענין הזה בדיקות, ביקורים.

ת: נכון.

ש: ספר לי קצת.

ת: עברתי לבתים פה בין האנשים והתארחתי בכל מיני מקומות. רציתי לראות איך אנשים מתאקלמים.

ש: השאלה היא נניח שאתה מבקר ואתה רואה שמהו לא מושלם, זאת אומרת יש ... מה היית יכול לעשות?

ת: נכון, היה לי למשל, פניתי למערכות כאן וביקשתי לתקן את זה. גם לא רציתי להיהפך, תראה, לא רציתי ליצור מצב שאני פתאום איהפך כתובת לכל הבעיות. אמרתי, אסור פה להגזים. יש פה מערכות שמטפלות, אם זה הרשויות המקומיות, תן לאנשים להתמודד עם זה. שלא יבינו שאני פה כל-יכול ואני פתאום יכול לשנות דברים. מצד שני היו דברים שזה היה פשוט איוולת. אם זה אצל משפחת לוז למשל, העיוור מה-שמו, פתאום אמרו לו – לא, לא מגיע לך, כי אשתך מטפלת. אמרתי – מה לא מגיע? מה אשתו? שאשתו תלך לעבוד ואז תביאו מטפלת בשכר? אז תיתנו לו את הזכויות, לא מבין את ההגיון.

ש: אשתו מטפלת בו בבית?

ת: כן, אבל הוא היה צריך לקבל תמיכה יותר גבוהה כי היה אדם עיוור. היו דברים אבסורדיים שהגיעו לאזניי. הרב חמרה בדרך כלל היה מתקשר אלי. ידעתי שאם הוא מתקשר אלי, אמרתי לו – אל תבוא אלי בכל דבר. אני לא מוכן להיות פה פותר הבעיות והחלומות. אבל אם יש בעיה מיוחדת אני מוכן לעזור. והוא פנה אלי בדברים מיוחדים ואכן עזרתי. התקשרתי וניסיתי לפתור בעיות. אבל בגדול. היה בחור בשם עטיה, סוכן דירות בחולון ברחוב ארלוזורוב, מתווך.

ש: הוא היה עולה חדש?

ת: לא, ותיק.

ש: זהו. הוא זה שדרכו הם השיגו את הדירות?

ת: כן. שם היה אצלו מקום מפגש. אני לא יודע אם יש לו עדין את המשרד שם או לא. אבל שם היה מקום מפגש. כולם היו באים ומתאספים, מדברים, מרכיבים. את כל הצרות של העולם היית שומע אצלו. כדאי שגם אותו תראיין. תשמע ממנו על הצד של הקליטה, איך המערכות, איך קלאש וחבריו התייחסו. חשוב שתקבל מושג, אם אתה כותב את העבודה, אז חשוב למשל מעמדה והתנהגותה של ההתאחדות לגבי קבוצת העולים שלה. אני לא בעד לקטול אותם חס וחלילה. חשוב שתהיה התאחדות. אבל כדאי שתשמע גם לא רק מהצד שלי של איש מקצועי שהיה מעורב בזה.

ש: עטיה, מה השם הפרטי שלך?

ת: שכחתי.

ש: נגיע אליו. אתה עכשיו נגעת בנקודה שבאמת רציתי להשאיר אותה לסיום. הרב חמרה. לא מבחינת מה הבטיחו לו, מה הוא קיבל לא קיבל. מבחינת המעמד הרשמי שאני חושב מצד אותו גוף שליד ראש הממשלה שנתן לו והעסיק אותו בעצם כך אני מבין, הוא הגיע הנה

ת: את זה אסור לכתוב. על זה אני מציע שהדברים האלה לא ייכתבו וכאילו לא אמרנו אותם.

ש: או.קיי, בסדר. אני מדבר על הענין של המעמד הציבורי שאמורים היו לתת לו כאן. אני מבין שפתחו לו משרד ברחוב וייצמן 2 בחולון. אני מבין

ת: מי פתח? ההתאחדות אמרה בוא נפתח משרד.

ש: הכל מההתאחדות?

ת: אני אומר לך. באה ההתאחדות ואמרה בוא נפתח משרד. חיפשנו איזה מקום גם לרב חמרה לשבת כי הוא לא יכל לקבל אנשים אצלו בדירה ברחוב סוקולוב למעלה בפנטהאוז. אתה צריך להבין, אנשים באים, אין איפה לשבת. לא היה לו בית משלו. אמרנו – בואו נמצא איזה שהוא מקום, נעשה איזה שהוא הסדר. גם הנושא של ההתאחדות, נפתח יחד איתם משרד כאשר הסוכנות תממן את העלויות. ברחוב וייצמן שם בפינה לקחו איזה בית למטה שני חדרים ועשו משרד לרב חמרה ומשרד להתאחדות.

במשרד עבד בחור, שכחתי את שמו

ש: בוקעי.

ת: הוא דרך אגב גם הגיע לארצות הברית ואני העפתי אותו. אדם שניסה להתעסק... וזה אני לא רוצה שזה יהיה כתוב, אבל זה אדם... אנחנו החזרנו אותו באמצע.

ש: את מי?

ת: את מאיר בוקעי.

ש: כן?

ת: אדם שהוא ממש... אבל עזוב.

ש: מאיזו בחינה? מבחינת יכולת ההידברות עם אנשים או

ת: גם וגם התנהגות. התנהגות לא... אני לא רוצה לגעת בדברים האלה.

ש: אתם הבאתם אותו לשם או ההתאחדות?

ת: ההתאחדות המליצה עליו. אחרי שאלי בר-לב חזר הוא אמרו לקחת את מאיר בוקעי. אדם, עזוב. זו היתה טעות חיינו, טעות שהם עשו.

ש: הוא יותר הפריע

ת: לא יותר, הוא רק הפריע. רק הפריע וקלקל והתנהג בצורה לא...

ש: בוא נשאיר את הענין של

ת: אבל הוא פה אמרו מאיר בוקעי יעבוד במשרד עם הרב. אני אישית התנגדתי לזה.

ש: כי הכרת אותו קודם.

ת: כן. אמרתי, תגידו לי, אתם לא נורמליים. אתם לוקחים אדם שהוא לא בסדר ושמים לי אותו במקום בסדר?

ש: רק תרשה לי לחזור לשאלה הקודמת. אמרת שמעבר לענין המוסרי הוא לא עבד נכון. מה זאת אומרת? מה היה צריך לעשות כדי לא לעבוד נכון על פי הגישה שלך?

ת: כל אחד שעבד שם היה צריך לעבוד בתיאום איתי ולהוציא את הדברים כפי שאנחנו קבענו תכנית עבודה וסדר דברים. הבן-אדם לא עשה שום דבר לפי מה שסוכם איתי. גם הלך והבטיח והפריח כל מיני דברים באויר, מה שלא מקובל עלינו. כשאתה בא למכור משהו, כשאתה מוכר דבר ואחרי שבוע מתברר שזה הכל ישרא-בלוף, יש צרות. הוא יצר לנו הרבה צרות האיש הזה. מעבר לענין של התנהגות... שלו. אבל אני לא רוצה, עזוב, הוא לא, יש אנשים שבכלל לא שווה שאני אזכור אותם. טעות, מה לעשות. ש: הבנתי.

ת: אז הוקם המשרד הזה, לדעתי ניסו למצוא איזה שהוא פתרון ללשכה לרב. לתת לו קצת סטטוס גם לפני הקהילה שלו, למרות שניסו, יש מתחים גם בקהילה.

ש: זו בדיוק השאלה הנלווית. האם מיישהו מהצד שלכם עשה חקר האמת באמת העדה מקבלת אותו כרב? שם לא היתה להם ברירה אולי ...

ת: מה זה, אתה צריך להבין. תראה בסוריה הוא היה הרב של דמשק אבל הגדירו אותו גם הרב של יהודי סוריה. נתנו לו את התואר הזה. בחלב לא אהבו אותם, את הדמשקאים, בקמישלי לא אהבו את הדמשקאים וכו'... אבל הוא היה מכונה הרב של ש: יהודי סוריה.

ת: כן.

ש: מי הדביק לו את הכינוי הזה?

ת: שם בסוריה הדביקו לו את זה. הוא היה מיוצג כלפי השלטונות כרב של יהודי סוריה. כשהגיע לכאן אז הוא לא יכל להיות הרב של הקהילה הסורית. אין דבר כזה. גם אני לא חושב שזה בריא להגיד הקהילה הסורית פה בארץ. יש רב שכונתי וכו'... אמרנו בואו נגיד שהוא יהיה הרב הספרדי השכונתי. אז פתאום קמו כל מיני חבר'ה ואמרו – רגע, אין לו בכלל הסמכה של רב. זה נורא הרגז אותי באופן אישי. אמרתי – מה אתם מחטטים? בואו נלך באופן חיובי איך אפשר למנות או כרב. נגיד לו תלמד קצת. לא נגיד לו אין לך הכשרה, אין לך השכלה, אין לך תעודות. בואו נלך בצד החיובי ונגיד בוא נמנה אותך לרב שכונתי ולצורך זה רצוי שתלמד אחד, שתיים, שלוש, ארבע, עם הרב הזה והזה. אחרי שתגמור את הלימודים תקבל את התעודה ונגמר הסיפור.

ש: מי מימן את ההגעה של הרב יוסף, הבן של הרב יוסף ... לצורך לימוד ... שעורים? הבן של עובדיה יוסף ...

ת: אני יודע. הוא למד עם הבן של הרב עובדיה יוסף. חלק מומן על ידי משרד הדתות, חלק משרד ראש הממשלה, חלק הסוכנות. מימנו את זה. הוא קיבל את האישורים. יש להם תעודות, יש לו הסמכה, יש לו הכל.

ש: כרב?

ת: כרב כן.

ש: מתי הוא קיבל את זה באופן רשמי?

ת: לפני שנתיים, אני יודע, שלוש. הוא קיבל, הוא יכול לערוך חופות וקידושין ולעשות הכל וכולי. אחר כך נתנו לו מינוי דרך משרד הדתות כרב שכונתי. זהו, הוא מקבל משכורת כרב שכונתי. אבל אין לו חדר, אין לו לשכה, אין לו כלום. זהו.

ש: כן. רק אני מבין

ת: אני אישית מאוד מאוכזב מהיחס של המערכת כלפיו. מאוד מאוכזב. לא מענין אותי, מה מענין אותי

ש: כשאתה אומר מהמערכת למי אתה מתכוון? מערכת הארגונים?

ת: לא הארגונים, המערכת של המדינה. המדינה חייבת לו וצריכה לתת לו. זה לא מספיק רק כסף. אנחנו לא מבינים בזה. לא הענין של המשכורת שכל חודש הוא מקבל.

ש: משכורת הוא לא מקבל ממשרד הדתות אלא דרך משרד הדתות הוא מקבל את המשכורת.

ת: מה זה משנה? עזוב, אני לא רוצה להיכנס לזה. אני גם לא חושב שצריך להיכנס

ש: מבחינת היחס, כי אני מתייחס אל היחס

ת: אני לא חושב שצריך להיכנס לזה לא בכתיבה של אף אחד. אלה דברים אישיים וחסויים ואסור פה

ש: כן, אבל זה בדיוק מה שאני

ת: בסדר, אבל כשאתה כותב "מקבל יחס" ואתה תיתן כדוגמה את זה שהוא מקבל משכורת, מעבירים, אתה יוצר פה בלגאן, עזוב. אני יודע בדיוק ממי הוא מקבל ואני יודע בדיוק כמה הוא מקבל ואני יודע אילו תעודות יש לו ומה אין לו. אבל יש דברים מאוד, צריך להיות מאוד זהיר בדבר הזה. כשאני אומר אין יחס, אדם שהיה במעמד של ראש קהילה, נכון שלא קהילה גדולה, אבל הוא גם עשה דברים עבור הקהילה ועבור מדינת ישראל ועבור העם היהודי. אדם כזה היו צריכים, אם מחליטים להוריד אותו, אז צריך לדעת גם איך להוריד את הענף ולא לקטוע את הגזע ולהפיל אותו מיד. יצרו המון מתחים סתם, סתם. זה נורא חבל. אני ממש מאוכזב מבחינת הקליטה של המערכת. זה נכון שההתאחדות ועוד כל מיני אנשים לא היו מרוצים, אז מה? אז הם לא מרוצים. למה הם לא מרוצים? אם אתה תחפור לעומק אתה תשמע כל מיני רכילויות. הרכילויות האלה אין להן בסיס והרכילויות האלה זה סתם לצורך שמירה על איזו שהיא עמדת כח. תמורת זה שאני צריך לשלוט בענינים אני מוכן לשבור את הכל, זה קל מאוד. אבל יבואו ויגידו לארגון עולי סוריה – די, אין יותר יהודים בסוריה, בשביל מה צריך אתכם? תתפרקו. מה הוא יתפרק? הוא צריך בנין בתל-אביב.

ש: יש את הענין של המורשת, אולי עכשיו, שצריך לשמר אותה?

ת: בבקשה, אז תלכו יחד עם הרב חמרה, תבואו ותחשבו. אל תלכו ראש בראש. לא, האדמה שלנו, נלך לבג"ץ. שילך לבג"ץ. אמרתי לרב חמרה – מה אתה מתרגז? שילך לבג"ץ. זו לא אדמה שלך. זו אדמה של העמותה. עמותה יש לה מעמד ציבורי, היא רשומה כחוק. אף אחד לא יכול לבוא בטענות, זה הכל. הבעיה היא שצריך להקים את המבנה. עזוב את המאבקים. אני אגיד לך, לי בראש היה שיקום מבנה גדול שיהיה שם גם מרכז רוחני יהודי של בתי ספר או ישיבה כזאת או משהו. גם ילמדו שם על יהודי סוריה, גם מוזיאון דוגמת יהדות בבל. יהיה משהו יפה ובראש המוסד הזה יעמוד הרב חמרה שסך הכל הוא אישיות

שכן עמדה בראש הקהילה הגדולה בסוריה. נרצה או לא נרצה, הוא כן היה שם. הוא כן בנה שם מערכת של חינוך, הוא כן החזיק את הקהילה, הוא כן היה איש הקשר בין הקהילה לשלטונות הרבה מאוד שנים. אי אפשר לזלזל בזה. תן לו לעמוד בזה בצורה מכובדת וגמרנו. אבל לא, מלחמות היהודים, קל להרוס. איך אומרים – אני לא אתן שום דבר, לא אכפת לי לאבד עין או שתי עיניים, אבל שגם הוא לא יראה. זה לא יראה וזה לא יראה. זהו, ככה אנחנו נראים.

ש: כן. תרשה לי ממש שאלה או שתיים אחרונות. נשאלו שם בניו-יורק עוד כמעט חצי מן היהודים שהגיעו מ-92' והלאה. היום נעשים נסיונות להביא אותם או לגרום לזה שהם יבואו?

ת: לא באופן מיוחד.

ש: מה לא מיוחד?

ת: אין שליח מיוחד לענין הזה. יש שליחי עליה. מי שרוצה בא, מי שלא רוצה לא בא.

ש: אז יש שליחי עליה במשרדי הסוכנות

ת: בניו-יורק, כן.

ש: הם עושים את הפעילות הזו או שלא עושים?

ת: לא. מי שבא אליהם בא. מי שלא בא

ש: אה, מי שבא מיוזמתו לשם?

ת: כן.

ש: ואז הוא?

ת: לא, האמת תראה תפקידו של שליח גם לצאת לשטח ולגרות אנשים שיבואו אליו. יש שליחים שעושים את זה יותר טוב ויש שליחים שעושים פחות טוב. אבל הם לא עושים את זה באופן מיוחד לסורים. עושים את זה נגיד בברוקלין. יש להם מפגשי עליה לברוקלין. שם מי שבא שומע, מי שמתענין מגיע, מי שלא מגיע לא מגיע. אין פעילות מיוחדת ואינטנסיבית לענין הזה. אני גם לא חושב שצריך להשקיע בזה.

ש: קודם הגדרת את התפקיד של שרגא, נכון? מה התפקיד שלו?

ת: הוא ממונה נדמה לי על התיק של היהודים בארצות מצוקה או עליה מארצות, אני לא יודע בדיוק איך זה מוגדר היום.

ש: איך הוא עומד מבחינת המדרג? הוא כפוף לך, אתה כפוף לו?

ת: זה לא ענין של כפיפות. אני לא הייתי כפוף אליו. זה הענין של לעבוד יחד. הוא טיפל באגף מסוים שהיה צריך להעביר לך מידע. אני לא הייתי, אני עבדתי עם משה טל ועבדתי עם אנשים שם, עם אנשי הסוכנות ואנשים של משרד ראש הממשלה. לא הייתי כפוף אליו. הוא היווה לי צינור שדרכו אני יכולתי להעביר ולבקש נתונים לגבי דברים שהייתי חייב להעביר לעולים כדי לוודא שאכן

ש: אה, הוא איש סוכנות פרופר?

ת: כן.

ש: הבנתי.

[סוף הראיון]